Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Todorović

Revščina skozi oči mladostnikov v dnevnem centru Društva Žarek

Diplomsko delo

Ljubljana, 2022

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Todorović

Revščina skozi oči mladostnikov v dnevnem centru Društva Žarek

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2022

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za strokovno pomoč, nasvete in usmeritve pri pisanju diplomskega dela.

Hvala vsem sogovornicam in sogovornikom iz Dnevnega centra: Naj mladih ne vzgaja ulica za sodelovanje v raziskavi. Zahvaljujem se tudi zaposlenim v Društvu Žarek, da so mi omogočili izvajanje raziskave v prostorih dnevnega centra na Jesenicah.

Najlepša hvala moji družini, še posebej mami in očetu, za podporo in spodbudo pri študiju in pisanju diplomskega dela.

Revščina skozi oči mladostnikov v dnevnem centru Društva Žarek

Povzetek diplomskega dela

V pregledu problematike sem najprej predstavila različne opredelitve in načine merjenja revščine, revščino povezala s pojavom globalizacije, dotaknila sem se družbene neenakosti in družbene mobilnosti, nekaj besed pa sem namenila tudi socialni izključenosti, revščini otrok in univerzalnemu temeljnemu dohodku. Za temo diplomskega dela sem se odločila na podlagi prakse in izkušenj v dnevnem centru na Jesenicah, kjer se veliko uporabnikov sooča z revščino. Sama sem to opazila predvsem v času epidemije COVID-19, ko sta revščina in neenakost postali bolj vidni in izraziti kot prej. V kvalitativni raziskavi je sodelovalo šest uporabnikov dnevnega centra Naj mladih ne vzgaja ulica Društva Žarek. Populacijo v raziskavi torej predstavljajo uporabniki dnevnega centra, vzorec pa je neslučajnostni in priložnostni. Zanimalo me je predvsem, kako mladostniki razumejo in dojemajo revščino in socialno izključenost, na katerih področjih življenja ju prepoznavajo, katere dejavnike tveganja revščine in kakšne oblike pomoči poznajo, zanimale pa so me tudi morebitne lastne izkušnje mladostnikov z revščino. Ugotovila sem, da mladostniki revščino prvotno povezujejo z materialno deprivacijo in finančno stisko, so pa nekateri omenili, da je revščina lahko tudi pomanjkanje stvari, ki niso nujno pomembne za preživetje, si pa brez njih lahko izključen iz družbe. S tem so tudi sami ugotovili, da revščina ni le pomanjkanje hrane ali denarja, je tisto, kar posamezniki in družba v določenem okolju in času sami opredelijo kot revščino. Ugotovila sem, da večina mladostnikov meni, da so revni ljudje tudi socialno izključeni. Povečanje neenakosti, finančnih stisk, revščine in brezposelnosti so opazili tudi v času epidemije. Ugotovitve so pokazale, da imajo mladostniki v večini pozitiven odnos do revnih in ljudi ne izključujejo na podlagi revščine, razen v primeru enega sogovornika. Ravno zato je potrebno o revščini in socialni izključenosti govoriti že v osnovni šoli, da otroci že zgodaj razvijejo občutljivost in empatijo do ljudi, ki se soočajo z različnimi težavami, s tem pa bi lahko morebiti zmanjšali tudi socialno izključenost otrok. Ugotovila sem, da mladostniki dobro poznajo dejavnike tveganja revščine, naštevajo namreč veliko različnih dejavnikov, kot so nižja izobrazba, slab položaj na trgu dela, brezposelnost, enostarševske družine in velike družine. Skoraj vsi poznajo revne ljudi, veliko pa jih ima tudi lastne izkušnje z revščino, in sicer s prostorsko stisko v stanovanju, morajo se odrekati, imeli pa so tudi izkušnje z uveljavljanjem pravic iz javnih sredstev in materialno pomočjo s strani raznih dobrodelnih organizacij. Svoj socialni status večinoma ocenjujejo kot srednji, s kakovostjo svojega življenja pa so zadovoljni. Ugotovila sem, da kot pomembno obliko pomoči doživljajo medsebojno pomoč v skupnosti, pomoč pri iskanju zaposlitve, psihološko pomoč revnim ter materialno in denarno pomoč. Zato bi bilo smiselno postopno uvesti univerzalni temeljni dohodek, najprej za otroke, saj revščina zaznamuje tako njihovo otroštvo kot tudi prihodnost. Posledice revščine so namreč dolgotrajne, otroci, ki se rodijo v revne družine, pa so v odraslosti nemalokrat tudi sami revni. Ugotovila sem, da mladostniki tudi dnevni center doživljajo kot pomembno obliko pomoči revnim. Zato predlagam tudi seznanjanje o mladinskih centrih in podobnih organizacijah že v osnovni šoli, po potrebi pa ustanovitev še več takšnih nevladnih organizacij.

Ključne besede: mladostniki, revščina, socialna izključenost, dejavniki tveganja revščine, oblike pomoči, dnevni center

Poverty Through the Eyes of Adolescents in the Žarek Day Centre

Graduation Thesis Abstract

In the theoretical introduction, I first presented different definitions and methods of measuring poverty, linked poverty to the occurrence of globalisation, and also touched on social inequality and social mobility. Next, I wrote about social exclusion, child poverty and lastly, universal basic income. I chose the topic of my graduation thesis on the basis of my experience during student practice in the Žarek day centre in Jesenice, where many children and adolescents face poverty. I myself noticed this especially during the COVID-19 epidemic, when poverty and inequality became more visible and pronounced than before. The qualitative research involved six adolescents from the Žarek day centre. The population in the research are therefore the users of the day centre, and the sampling method is non-probability and convenience sampling. In my thesis I researched how adolescents perceive and understand poverty as well as social exclusion, in which areas of life they recognise them, which poverty risk factors and forms of assistance they know, and their own experiences with poverty. The research found that adolescents initially associate poverty with material deprivation and financial hardship, but some have mentioned that poverty can also mean not owning things that are not necessarily important for survival, yet without those things you could be socially excluded. By doing so, they themselves have found that poverty is not just defined by a lack of food or money, it is what individuals and society define as poverty in a given time and place. I found that the majority of adolescents believe that people living in poverty are also socially excluded. They also observed increases in inequality, financial hardship, poverty, and unemployment during the epidemic. Findings showed that most adolescents have a positive attitude towards the poor and do not exclude people on the basis of poverty, except for one adolescent. That is why it is necessary to talk about poverty and social exclusion as early as in primary school, so that children develop sensitivity and empathy towards people who face various problems at an early age, which could possibly reduce the social exclusion of children. I found that adolescents are well aware of the poverty risk factors, listing many different factors, such as lower education, poor labour market situation, unemployment, single-parent families, and large families. Almost all of them have been in contact with people living in poverty, and many of them have their own experience of poverty. Giving up inessential but desirable items and poor housing conditions, especially lack of space, are a part of their everyday life. Some of the adolescents have also received financial social assistance and material assistance in the form of food packages from various humanitarian organisations, such as the Red Cross and Caritas. They mostly assess their social status as average, and they are satisfied with the quality of their lives. The adolescents listed many important forms of assistance, such as mutual help in the community, job search assistance, psychological help for the poor and finally, material and financial aid. It would thus make sense to gradually introduce a universal basic income, first for children, as poverty affects both their childhood and their future. The consequences of poverty are long-lasting, and children born into poor families are often poor themselves in adulthood. Adolescents also perceive the day centre as an important form of assistance for the poor. Therefore, I suggest that children be informed of youth centres and similar organisations as early as in primary school. If the need arises, more such non-governmental organisations should be established.

Keywords: adolescents, poverty, social exclusion, poverty risk factors, forms of assistance, day centre

Kazalo vsebine

1. Pregled problematike ... 1
1.1. Globalizacija in revščina ... 1
1.2. Opredelitve in merjenje revščine ... 2
1.2.1. Absolutna revščina ... 4
1.2.2. Relativna revščina ... 6
1.2.3. Subjektivna revščina ... 6
1.3. Družbena neenakost in stratifikacija ... 7
1.4. Socialna izključenost ... 9
1.5. Revščina otrok ... 10
1.6. Univerzalni temeljni dohodek (UTD) ... 14
2. Formulacija problema ... 17
3. Metodologija ... 19
3.1. Vrsta raziskave ... 19
3.2. Merski instrument in viri podatkov ... 19
3.3. Populacija in vzorec ... 20
3.4. Zbiranje podatkov ... 20
3.5. Analiza podatkov ... 21
4. Rezultati ... 23
5. Razprava in sklepi ... 27
6. Predlogi ... 31
7. Literatura ... 32
8. Priloge ... 37
Priloga 8.1. – Soglasje staršev ... 37
Priloga 8.2. – Transkripti ... 38
Priloga 8.3. – Kodirna tabela (odprto kodiranje) ... 53
Priloga 8.4. – Kodirna knjiga (osno kodiranje) ... 63

1. Pregled problematike

1.1. Globalizacija in revščina

Čas po drugi svetovni vojni, v drugi polovici 20. stoletja, lahko razdelimo na tri faze. Prva predstavlja nujnost izgradnje razrušenega sveta ter strah, da bi se zopet zrušil. V drugi fazi se srečujemo s kratkimi sanjami o večnem napredku. To obdobje je trajalo do osemdesetih let 20. stoletja, ko je prevladalo bogastvo, blagostanje, vladalo je splošno prepričanje, da takšnega življenja ne more nič več preprečiti. V tretji fazi, v devetdesetih letih, pa se negotovost vrne. Ta negotovost se je pojavila kot posledica družbe tveganja, pojavili so se svetovni oz. globalni problemi, zaradi katerih so bile ogrožene človekove pravice, pojavil se je občutek negotovosti in nereda ter tudi strah pred prihodnostjo. Ker so se sesuli ekonomski, kulturni in vojaški vidiki mnogih držav, se je začela tvorba nadnacionalnih politik, države so se namreč povezovale za lastno preživetje. Eden od primerov je tudi Evropska unija. Za to uporabljamo pojem globalizacija. Z globalizacijo pa je prihajalo do novih težav, namreč v takšnih povezovanjih je občutiti odsotnost centra ali neke vodilne skupine, ki nam predstavlja stabilnost. Zaradi pomanjkanja reda so se pojavila nova tveganja. V tem času pa je potekal tudi proces modernizacije, zaradi katere so bili posamezniki prisiljeni k oblikovanju novih, individualnih, izvirnih in kreativnih življenjskih stilov, da ostanejo konkurenčni. S tem se je razvila individualizacija, ki posamezniku postavlja visoke zahteve. Velja prepričanje, da je vsak posameznik sam kriv za svojo usodo, ne pa druge institucije, kot je vsaj delno veljalo v preteklosti (Ule, 2000, str. 27-31).

Globalizacija osebnega življenja je pomenila tudi številne pozitivne stvari, nekatere od teh so na primer brisanje psihičnih preprek med kulturami, religijami, barvami kože, ljudje pa smo postali bolj mobilni, kar pomeni lažje povezovanje z ostalimi ter fleksibilnost življenja (Ule, 2000, str. 32). Globalizacija ponuja velike priložnosti za človeški napredek, vendar le z močnejšim nadzorom. Povečana trgovina, nova tehnologija, tuje naložbe, širjenje medijev in internetnih povezav spodbujajo gospodarsko rast, človeški napredek in izkoreninjenje revščine (Hanžek in Gregorčič, 2001).

Seveda so se z globalizacijo povečevale tudi možnosti izbir, a s tem so se razvijali tudi trendi, ki so kratkotrajni in ohlapni in nam ne dajejo občutka stabilnosti. Ko omenjamo globalizacijo, individualizacijo in trende, pa se že v tem sliši nek poziv k potrošništvu. Lahko rečemo, da

danes živimo v zapovedanem hedonizmu. Individualizacija naj bi bila osvobajajoča, a zaradi nje prej doživljamo stres kot občutek osvoboditve, saj smo ob vsaki napačni izbiri opozorjeni, da smo si sami krivi, saj smo sami sprejeli svoje odločitve. Veliko ljudi zato doživlja stres zaradi posledic. Za kompenzacijo stresa se ljudi poziva k potrošništvu. Govorimo lahko o sodobnem kapitalizmu, ker se izkorišča odgovornost posameznikov. Zaradi pritiska družbe smo pripravljeni veliko bolj trdo delati in govorijo nam, da je prihodnost podjetja, v katerem delamo, tudi v naših rokah, s čimer ljudi dodatno duševno obremenjujejo. Opisano je še najbolj obremenjujoče za mlade, ki so ravno v procesu oblikovanja svojih življenjskih stilov, a nimajo nekih trdnih norm, niti znanja, kako se odzvati v kriznih situacijah, ali nekih zanesljivih izkušenj starejših generacij, na katere bi se lahko oprli. Mladi zato doživljajo globoke občutke negotovosti, nekompetentnosti, čutijo tudi pritisk dolgoročnih izbir (Ule, 2000, str. 33-35).

Priložnosti in koristi globalizacije se širijo neenakomerno in nepravično, moč in bogastvo se namreč koncentrirata pri določeni skupini ljudi, druge pa se marginalizira (Hanžek in Gregorčič, 2001). Ko govorimo o globalizaciji, je pomembno omeniti tudi vidik lokalizacije, ki govori o polarizaciji mobilnosti. Bogastvo in kapital se globalizirata, revščina pa se lokalizira. S tem se svet polarizira na bogate in na revne. Bogati v današnjih časih ne potrebujejo revnih, saj ti niso potrošniki. Pravzaprav med tema dvema svetovoma ni več stika, komunikacija med bogatimi in revnimi se je popolnoma porazgubila (Ule, 2000, str. 37).

1.2. Opredelitve in merjenje revščine

Revščina je mešanica različnih vrst pomanjkanj in neenakost možnosti, ki vpliva na nezmožnost zadovoljevanja posameznikovih materialnih in socialnih potreb. Pojem revščina uporabljamo za stanje, pri katerem posamezniku, družini ali skupnosti manjkajo finančna sredstva in dobrine za minimalni življenjski standard. Pomeni, da je minimalni dohodek tako nizek, da z njim ne moremo zadovoljiti osnovnih človeških potreb (Hanžek in Gregorčič, 2001). Pomembno je, da se ne ujamemo v past poenostavljenega oz. absolutnega pogleda na revščino, ki nagovarja samo materialno deprivacijo. Nujen je celostni pogled na revščino, ki vključuje tako materialni kot odnosni vidik (Stegne, 2013, str. 47). Haralambos in Holborn (2005) revne ljudi opredeljujeta kot tiste, katerih dohodki so tako pod povprečjem skupnosti, da nimajo sprejemljivega življenjskega standarda. Ljudje, ki živijo v revščini, so pogosto brez

kvalitetne nastanitve, prehrane in zdravniške oskrbe. Revščina je povezana s slabšo izobrazbo, slabimi bivalnimi razmerami, brezposelnostjo in nizkimi dohodki. Vsi ti dejavniki izključujejo revne iz družbenega življenja in jim preprečujejo, da bi v celoti izkoristili svoje kulturne in družbene možnosti, s tem pa so izpostavljeni kršitvam temeljnih človekovih pravic (Hanžek in Gregorčič, 2001).

Značilno postaja vztrajanje v revščini, ko se ljudje nikakor ne morejo izkopati iz nje (Dragoš, 2016). Dejavniki, ki spremljajo revščino, so med seboj povezani in verižni – en dejavnik vpliva na pojav drugega, drugi na tretjega itn. Dragoš (2013) je tako opisal brezizhodnost, t.i. začaran krog, ki se pojavi kot posledica dolgotrajne revščine in revne potiska v še slabši položaj, v še globljo revščino:

> Past revščine ni le v pomanjkanju, ko ljudje ostanejo brez sredstev za življenje. Pravi problem je, da kdor se znajde v takšni stiski, se ne znajde več, saj ga njegov položaj potiska v vedno nove stiske, ki so posledica prejšnje stiske in hkrati vzrok nadaljnjim situacijam istega tipa. Z izgubo službe izgubiš sredstva za življenje, prodaš avto za hrano in najemnino, brez avta pa težje konkuriraš za službo. [...] Če živiš v revni četrti, kjer ni veleblagovnih centrov, si izpostavljen višjim cenam artiklov v majhnih špecerijah [...] Najemnine za slabša stanovanja v revnih četrtih so dražje od najemnin za boljša stanovanja v boljših četrtih (kakovost/cena); avtomobilska zavarovanja za lastnike v revnih četrtih so dražja zaradi tveganja pred vlomi in krajami, ki jih zavarovalnice prenesejo v ceno; revna mesta, kjer so potrebe po socialnih stanovanjih največje, zaradi osiromašenih občinskih proračunov ne zmorejo graditi socialnih stanovanj, ker je v revnih predelih najmanj delovnih mest in mrtev trg stanovanj, kar siromaši priliv v občinsko blagajno [...] Revni sloji plačujejo višje cene zato, ker nimajo denarja, da bi si lahko privoščili nižje cene. [...] Niti ne gre za [začaran] krog, pač pa za spiralo, ki vleče navzdol.

Revščina povzroča posledice na psihosocialnem, izobraževalnem in zdravstvenem področju življenja, pa tudi na splošno povzroča slabšo kakovost življenja. Psihološke posledice so velikokrat povezane z zmanjšano samopodobo in naučenim občutkom nemoči. V družbi se vrednost človeka meri z delom, ki ga opravi. Izguba službe pomeni izgubo pozitivne socialne vloge, posameznik je postavljen na rob družbe (Mikuš Kos, 1999, str. 87-88).

Pojem revščine je danes zelo širok. Ljudje revščino povezujejo z nezaposlenostjo, osnovnimi potrebščinami, finančnim primanjkljajem ali pomanjkanjem luksuza v življenju (Ribić, 2017). Revščina in pomanjkanje dobrin sta pojava, ki človeštvo spremljata že celo zgodovino, a v različnih oblikah in obsegu. Življenjski standard je postal zelo relativen. ″To, kar je bilo še včeraj razkošje, je danes udobje in bo jutri le še povsem običajna vsakodnevna potreba.″ (Novak, 1994, str. 1)

Čeprav je revščina pogosto povezana s pomanjkanjem denarja ali materialnih dobrin, je več kot to. Evropski svet je predlagal, da se kot revne opredeli posameznike, družine in skupnosti, katerih viri so tako omejeni, da jih izključujejo iz minimalno sprejemljivega načina življenja v državi, v kateri živijo. Ugotoviti, kaj je minimalno sprejemljiv način življenja, pa je težko. Za nekatere to pomeni, da so lačni, za druge pa da si ne morejo privoščiti drugega avtomobila, medtem ko imajo vsi njihovi sosedje tri avtomobile (Hanžek in Gregorčič, 2001).

Revščina je zelo raznolik in kompleksen pojem, zato je ni mogoče preučevati samo z enega vidika. Po svetu se uporabljajo različni koncepti in definicije revščine ter metode merjenja. Zaradi njene kompleksnosti je treba pri merjenju revščine uporabiti različne metode in kazalnike (Hanžek in Gregorčič, 2001).

V grobem lahko revščino ločimo na absolutno in relativno, upoštevamo pa lahko tudi subjektivna merila.

1.2.1. Absolutna revščina

Koncept absolutne revščine je opredeljen na določenih osnovnih človekovih potrebah, ki morajo biti vsaj delno zadovoljene za fizično preživetje posameznika (Novak, 1994). Absolutno revščino torej merimo glede na sredstva za preživetje in jo zato lahko imenujemo kar revščina sredstev za preživetje. Ta pristop je utemeljen na oceni osnovnih fizičnih potreb posameznika po:

- hrani, ki se meri glede na zaužite kalorije in beljakovine,

- bivališču, ki se meri glede na kakovost bivališča in stopnjo njegove (pre)naseljenosti in

- zdravju, ki se meri glede na stopnjo umrljivosti otrok in kakovost razpoložljive medicinske oskrbe (Haralambos in Holborn, 2005, str. 133).

Gre torej za pomanjkanje osnovnih dobrin, ki so bistvenega pomena za zadovoljevanje minimalnih potreb (Hanžek in Gregorič, 2001). O absolutni revščini govorimo, ko posameznik nima sredstev za pokrivanje minimalnih življenjskih stroškov (Stropnik, 2005, str. 64).

Absolutna revščina se meri s stopnjo materialne deprivacije. Statistični urad Republike Slovenije (2022) stopnjo resne materialne in socialne prikrajšanosti opredeljuje kot odstotek oseb, ki si ne morejo privoščiti vsaj sedem od naslednjih trinajstih elementov:

1) rednega plačila hipoteke ali najemnine, rednih stanovanjskih stroškov, odplačevanja kreditov,

2) primerno ogrevanega stanovanja,

3) poravnave nepričakovanih izdatkov,

4) mesnega ali enakovrednega vegetarijanskega obroka vsaj vsak drugi dan,

5) enotedenskih letnih počitnic za vse člane gospodinjstva,

6) osebnega avtomobila,

7) zamenjave obrabljenega ali poškodovanega pohištva,

8) zamenjave ponošenih oblačil z novimi,

9) vsaj dveh parov primernih čevljev za različne vremenske pogoje,

10) druženja s prijatelji/sorodniki ob pijači/obroku vsaj enkrat na mesec,

11) rednega udeleževanja plačljivih prostočasnih aktivnosti,

12) vsakotedenske porabe manjšega zneska denarja zase,

13) dostopa do interneta od doma.

Koncept je bil že v preteklosti deležen raznoraznih kritik. Merjenje revščine z absolutnega vidika posplošuje osnovne minimalne potrebe na celotno prebivalstvo, vse člane družbe. Potrebe so zelo relativne, saj se spreminjajo v času in prostoru, česar koncept absolutne revščine ne upošteva. Revščina je družbeno specifična, torej je odvisna od okolja, v katerem posameznik živi in zadovoljuje svoje potrebe. Koncept absolutne revščine pa je še nekoliko težje zagovarjati, kadar vključuje tudi kulturne potrebe. Te se tako razlikujejo, da jih ni možno

krajevno in časovno primerjati ali na podlagi njih ustanoviti neke absolutne standarde (Haralambos in Holborn, 2005; Novak, 1994).

1.2.2. Relativna revščina

Mnogi strokovnjaki so zato zavrgli absolutne standarde revščine in začeli revščino meriti v okviru standardov, specifičnih za določen kraj v določenem času. Relativna revščina je način merjenja, ki ga uporabljajo statistični uradi v evropskih državah, na enostaven način povedano pa se z njo meri, koliko so ljudje v neki družbi revni, v primerjavi z drugimi v isti družbi. Revščino ni dovolj razumeti kot materialno deprivacijo, ampak jo je potrebno dojemati tudi z vidika izključenosti iz načina življenja družbe, ki ji posameznik pripada. Ni dovolj, da se pri opredeljevanju revščine omejimo samo na potrošnjo, temveč je potrebno raziskati, kako razpoložljiva sredstva vplivajo na posameznikovo vključenost ali izključenost v življenjski slog skupnosti. Družba pravzaprav določa človekove potrebe, torej bi revščina morala biti definirana skozi standarde določene družbe v določenem času (Haralambos in Holborn, 2005). Relativna revščina je hkrati kazalnik dohodkovne neenakosti (Stropnik, 2005, str. 65).

Relativno revščino se meri s stopnjo tveganja revščine. Prag tveganja revščine se izračuna vsako leto in je odvisen od višine in porazdelitve dohodka ter števila in starosti članov gospodinjstva. Prag tveganja revščine je postavljen v višini 60 odstotkov mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh gospodinjstev. Stopnja tveganja revščine pa je odstotek oseb, ki živijo v gospodinjstvih, kjer je ekvivalentni razpoložljivi dohodek po socialnih transferjih nižji od praga tveganja revščine (SURS, 2022).

1.2.3. Subjektivna revščina

Tretji način merjenja revščine poudarja posameznikovo lastno dojemanje stanja. Pristop se opira na človekovo subjektivno presojo ali samooceno o življenjskem standardu. Omogoča prepoznavanje ljudi, ki se sami prepoznajo kot revne, pa morda na podlagi meritev absolutne ali relativne revščine v to kategorijo ne spadajo, kar je sicer precej redko. Ugotavlja se namreč na podlagi vprašanj, ki se vežejo na obstoječ mesečni dohodek, spreminjanje njihovega finančnega ali materialnega položaja, redno plačevanje položnic, dolgov ipd. Ta pristop

raziskuje kvaliteto življenja in zadovoljstvo z njim. Subjektiven pristop k merjenju revščine poskuša zapolniti vrzel absolutnega in relativnega analiziranja revščine. Pomembno je, da se pri raziskovanju revščine kombinira objektivno stanje z njegovim subjektivnim zaznavanjem (Novak, 1994).

Tudi ta model ima pomanjkljivosti, namreč glavna kritika je ta, da naj bi ljudje težje podelili mnenje v zvezi z osebnimi vprašanji glede revščine in lastnega položaja (Hanžek in Gregorčič, 2001). Pomembno je predvsem, na kakšen način pristopimo k pogovoru ter na kakšen način formuliramo vprašanja. Zagotoviti moramo varen prostor za pogovor, se prepustiti toku pogovora, vprašanja pa morajo biti oblikovana na način, da puščajo odprt prostor za podelitev mnenja in stisk sogovornika.

1.3. Družbena neenakost in stratifikacija

Družbena neenakost je obstoj družbeno ustvarjenih neenakosti. Čeprav je biološka oz. fizična neenakost zelo majhna in nepomembna, obenem pa družbeni konstrukt, je včasih temelj za nastanek družbene neenakosti. Družbena stratifikacija pa je posebna oblika družbene neenakosti, t.j. prisotnost družbenih skupin, ki so postavljene ena nad drugo glede na razne dejavnike. Člani določene družbene skupine imajo zavest o skupnih interesih, skupno identiteto, podoben življenjski slog, ki pa se razlikuje od članov drugih skupin. Trije dejavniki družbene stratifikacije ali drugače rečeno hierarhije, so moč, ugled in premoženje. Moč je stopnja, do katere lahko posamezniki vsilijo voljo drugim z ali brez njihovega soglasja, ugled je količina spoštovanja ali časti, povezane z družbenimi položaji, lastnostmi in življenjskimi slogi posameznikov, dejavnik premoženja pa predstavlja materialno lastnino, ki je v določeni družbi dragocena, na primer zemlja, živina, stavbe, denar, itn. (Haralambos in Holborn, 2005).

Status je družbena pozicija, ki jo zasedajo vsi člani družbe. Je kulturno opredeljen, čeprav včasih temelji na bioloških dejavnikih, kot sta spol in rasa. Status je lahko določen z dedovanjem, biološkimi in drugimi lastnostmi, lahko pa ga pridobimo načrtovano. Različne statusne skupine imajo različno stopnjo ugleda in spoštovanja v družbi. Člani iste statusne skupine se zavedajo svojega skupnega statusnega položaja. Imajo podoben življenjski slog in se poistovetijo s svojo statusno skupino (Haralambos in Holborn, 2005).

Socialni status je tudi med vrstniki pomemben dejavnik socialne vključenosti, kar ima posledično tudi izrazit vpliv na mladostnikovo samopodobo ter na njegove odnose. V vsaki skupini se zelo hitro oblikuje hierarhija. Novi člani ali razni dogodki lahko vplivajo na preoblikovanje te hierarhije. Vendar pa ima posameznik malo možnosti, da se bo povzpel po lestvici do višjega statusa ali vloge, če pri tem ne uspe takoj ob vstopu v skupino (Kristančič, 2007).

Družbena mobilnost je možnost za premik iz enega sloja v drugega. Lahko poteka navzgor ali navzdol. Možnost socialne mobilnosti pa lahko enačimo z enakostjo možnosti. To je zamisel, da lahko kdorkoli po svoji zaslugi in s trdim delom zase ali za svojo družino vpliva na socialni ali ekonomski položaj, torej, da lahko s pomočjo dela spleza ali sestopi po družbeni lestvici. Poznamo intrageneracijsko in intergeneracijsko mobilnost. Pri prvi gre za dviganje ali spuščanje ljudi po družbeni lestvici, pri drugi pa gre za vzpenjanje ali spuščanje glede na socialni položaj njihovih staršev (Wilkinson in Pickett, 2012).

Najbolj praktično je, da dohodkovno mobilnost vzamemo kot merilo socialne mobilnosti. Da bi merili medgeneracijsko mobilnost, so potrebne dolgotrajne raziskave. Primerjati moramo dohodke staršev, ko se jim je rodil otrok in dohodke otroka čez trideset let. Nato izračunamo korelacijo. Če je ta velika, pomeni, da je veliko otrok bogatih staršev še vedno bogatih in da imajo revni starši otroke, ki tudi ostanejo revni. Če je korelacija nizka, pa pomeni, da na dohodke manj vpliva to, ali so bili njihovi starši revni ali bogati (Wilkinson in Pickett, 2012).

Možnost premika po socialni lestvici je zelo majhna, ravno zaradi ″lepljivosti″ stropa in tal oz. zgornjega in spodnjega dela dohodkovne lestvice. To pomeni, da revni ostajajo revni, enako pa velja na drugi strani. Petina najbolj premožnih ima veliko verjetnost, da bodo visoke dohodke tudi obdržali (Dragoš, 2019, str. 74). Vedno bolj se večajo razlike med tistimi, ki imajo in tistimi, ki nimajo, torej gre za razslojevanje (Mikuš Kos, 1999, str. 87).

Dandanes je načeloma socialna mobilnost majhna, torej je malo ali nič možnosti za plezanje po družbeni lestvici, na to namreč močno vplivajo neenake možnosti. Obratno pa tudi položaj na družbeni lestvici pomembno vpliva na področja življenja, na primer lahko povečuje in zmanjšuje življenjske možnosti. Tisti, ki so nižje na družbeni lestvici, nimajo enakih možnosti kot tisti, ki so višje na lestvici (Haralambos in Holborn, 2005).

1.4. Socialna izključenost

Edino merilo revščine niso samo slabe materialne okoliščine, temveč je vse bolj v ospredju marginalizacija ali izključevanje posameznika iz družbe na rob (Mikuš Kos, 1999, str. 87). Socialna izključenost je širši pojem od stopnje tveganja revščine, ker poleg ljudi, ki živijo pod pragom revščine, obsega tudi tiste, ki so resno materialno in socialno prikrajšani ali živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (Intihar, 2013, str. 8).

Izraz socialna izključenost se je uveljavil v poznih osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Posamezniku in družini predstavlja onemogočen dostop do potrebnih virov za dostojen način življenja, ki vplivajo na družbeno vključenost in na položaj na trgu dela. Gre za omejeno zmožnost posameznika, da dostopa do finančnih virov, kot je trg dela, posledično pa tudi težje dostopa do socialnih, kulturnih in drugih virov (Abrahamson, 1995). Značilno je, da se vzpostavljajo sklenjeni krogi revščine in socialnega izključevanja. Včasih je bila revščina usoda razreda, danes pa je individualna usoda posameznika. Socialno izključevanje danes temelji na novih oblikah revščine, ki jih ne določa samo materialno pomanjkanje, ampak predvsem pomanjkanje izbir. Socialno vključen posameznik izbira med tveganji, socialno izključen pa med nevarnostmi (Ule, 2000, str. 39).

V preteklosti so se pojavljali različni pojmi za opis revnih ljudi, ki poudarjajo odgovornost posameznika za svoje stanje. Dva izmed teh izrazov sta podrazred ali razredno dno (Haralambos in Holborn, 2005) in kultura revščine. Zadnji izraz poudarja, da imajo revni ljudje drugačno kulturo, označi se jih za tuje in s tem se ustvari razdalja med ″mi″ in ″vi″. Takšni izrazi dajejo ljudem negativne nalepke in jih označujejo za manjvredne ali celo nevredne, jih segregirajo od ostale družbe (Novak, 1994).

Posameznik svojo blaginjo vrednoti na osnovi tega, do katere mere mu okoliščine dopuščajo, da je vključen v družbeno življenje in pomembne aktivnosti v svojem okolju (Novak, 1994). Čeprav je socialna izključenost opredeljena kot neko objektivno stanje, na primer revščina, nizki dohodki, brezposelnost, je v bistvu povezana tudi z občutkom pomanjkanja dostojanstva in družbenega prepoznanja, občutkom nemoči (Rener, 2003), obupa, nezadovoljstva, odtujenosti (Novak, 1994). Revščina in socialna izključenost torej nista samo tisto, kar opredeljuje definicija, ampak gre za posameznikovo lastno dojemanje situacije, ki je v vsakem primeru različna.

V Sloveniji je bilo tveganju socialne izključenosti v letu 2020 izpostavljenih 14,3 odstotka prebivalcev, kar je 295.000 ljudi (SURS, 2022). Socialna izključenost se ne pojavi samo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ali zato ker posameznik prejema denarno pomoč, temveč se dandanes družbena izključenost kaže na različne načine. Mladostnik je na primer lahko izključen že zato, ker ne spremlja najnovejših trendov ali nima najnovejše različice telefona. Socialno izključeni otroci pa imajo manjšo možnost, da uresničijo svoj potencial ter imajo tudi več razvojnih težav. Podpora, ki jo otrok prejme iz okolja, je zelo pomembna za kvaliteten razvoj otrokovih potencialov (Mikuš Kos, 1999, str. 88).

1.5. Revščina otrok

Konvencija o otrokovih pravicah (1989) države pogodbenice v 27. členu zavezuje, da bodo sprejemale ustrezne ukrepe, s katerimi bodo staršem in drugim, ki so odgovorni za otroke, pomagale uveljavljati pravico do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, nravstvenemu in družbenemu razvoju. Če je potrebno, morajo zagotoviti pomoč za uveljavljanje te pravice, kar lahko zajema preživnino za otroka, še posebej glede prehrane, obleke in stanovanja. Z zmanjševanjem dostopnosti do socialnih denarnih pravic, ki se kaže v zaostrovanju pogojev za pridobitev pravic in povečevanju nadzora nad prejemniki socialnih transferjev, država dostop do pravic pravzaprav omejuje, čemur smo v Sloveniji priča že nekaj časa. Država s tem povzroča porast revščine med najbolj ranljivimi družinami, s tem pa krepi revščino otrok (Leskošek, 2015, str. 46).

V veliko primerih je revščina transgeneracijska, kar pomeni, da se prenaša iz generacije v generacijo. Zelo verjetno je, da bodo otroci revnih staršev tudi sami imeli nižji življenjski standard. Gre za socializacijo vzorcev revščine in ″začaran krog revščine.″ Otroci teh staršev bodo tudi sami imeli nižjo izobrazbo, opravljali bodo slabše plačana dela, kar pa bo vplivalo na njihovo prehrano, bivalne pogoje in posledično na njihovo zdravje (Novak, 1994).

Revščina na otroka vpliva na večih področjih življenja, in sicer je škoda na zdravstvenem, psihosocialnem, razvojnem in izobraževalnem nivoju. Posledice revščine otrok so lahko slabe stanovanjske okoliščine, slabše izobraževalne možnosti, slaba prehrana in posledično slabše zdravstveno stanje. Zaradi pomanjkanja časa in energije se starši manj posvečajo otrokom, nemalokrat morajo otroci z delom tudi prispevati k financam ali pa prevzemati prezahtevne

vloge v gospodinjstvu, kar se kaže v še večjem stresu, pritiskih, tesnobnosti in depresivnosti v družini (Mikuš Kos, 1999, str. 88).

Velikost in struktura družine sta dva izmed pomembnejših dejavnikov, ki vplivata na revščino otrok. Pomembno je, v kakšno vrsto gospodinjstva se otrok rodi, stopnja tveganja revščine je na primer najvišja med enostarševskimi gospodinjstvi, v katerih je občutno višja stopnja tveganja revščine (Narat, 2010). Enostarševska gospodinjstva so že vseskozi daleč najbolj izpostavljena revščini. Nadpovprečno tveganje revščine je opazno tudi v gospodinjstvih s tremi ali več vzdrževanimi otroki (Stropnik, 2005, str. 73).

Družine, ki imajo veliko otrok in enostarševske družine se najpogosteje spopadajo s stanovanjskimi težavami. Stanovanjska ranljivost pa je povezana z nastankom socialnih, psiholoških, zdravstvenih in zaposlitvenih problemov. Nekateri otroci živijo v neprimernih bivališčih s premalo svetlobe in z vlago v stanovanju. Glavni problem družin na stanovanjskem področju pa je prenaseljenost oz. majhnost stanovanja. Posebej ranljive so mlade družine, ki so pogosteje najemnice v profitnih stanovanjih, kar pripomore k dodatnim negotovostim na tem področju (Filipović, 2005, str. 190-196).

Velik vpliv na revščino otrok ima položaj staršev na trgu dela in v družbi. Za najslabši položaj velja položaj družin, v katerih sta oba starša brezposelna. Stopnja revščine je v takih družinah lahko tudi do 40-krat višja kot v družinah, kjer sta zaposlena oba starša. Žal dandanes tudi zaposlenost obeh staršev družini ne zagotavlja, da otroci ne bodo živeli v revščini. Na tveganje za pojav revščine vplivajo različni dejavniki, med drugim izobrazba, spol in državljanstvo staršev, vrsta pogodbe o delu, področje dela in višina plače. Velik dejavnik je izobrazba staršev, saj se nanjo vežeta zaposlitvena situacija staršev, pa tudi sam dohodek. Večina staršev iz revnih gospodinjstev ima (ne)dokončano osnovnošolsko ali srednješolsko izobrazbo. Nižja izobrazba staršev posledično vpliva tudi na nižji uspeh otrok v šolah, torej je statusni položaj prenosljiv na otroke. Socialna izključenost se kaže kot proces, predvsem viden pri materialni prikrajšanosti otrok, na primer počitnice, računalnik, telefon, primerna prehrana itn. Dejavniki so med seboj povezani in vplivajo drug na drugega. Skromna prehrana vpliva na otrokov telesni in kognitivni razvoj, povečuje tudi tveganja za razne bolezni, lahko vpliva na slabši uspeh v šoli, kar pa v prihodnosti vpliva na status osebe (Narat, 2010).

Revščina je stresna situacija, ki prizadene celotno družino in ima vpliv na odnose, duševno zdravje in zadovoljstvo družinskih članov. Pogosto doživljajo neprestani stres, stiske, napetosti znotraj družine, slabo samopodobo, izgubijo smisel in doživljajo strah, ali bodo

lahko tisti mesec sploh preživeli. Ti dejavniki pa močno vplivajo na kakovost življenja, zdravja in na medosebne odnose družinskih članov (Mikuš Kos, 1999, str. 89).

Največja neenakost, ki izhaja iz revščine otrok, je neenakost v možnostih izobraževanja. Ti otroci se vsakodnevno srečujejo z neugodnimi okoliščinami. Mednje sodijo pripadnost manjšinski skupini, ki je tarča predsodkov in stigmatizacije, poniževanje v šoli, družinski konflikti in nasilje. Vse to prizadene njihovo samopodobo in samozaupanje, ki povzročata težave pri šolskem delu in doseganju uspehov (Mikuš Kos, 2001, str. 26). Socialna izključenost se na področju šolanja kaže predvsem v kakovosti šolskih potrebščin, neobiskovanju prostočasnih aktivnosti, slabših oblačilih in v tem, da otrok v šoli ne hodi na kosilo. To pa vpliva tudi na motivacijo otrok. Socialno izključen otrok ima več možnosti, da bo dosegal slabši učni uspeh. V literaturi pogosto zasledimo podatek, da je med revnimi otroki okoli 60 odstotkov tistih, ki imajo učne težave (Kavkler, 2001, str. 52).

Najustreznejša pot iz revščine je izobrazba. Otroke opremi z znanjem, jih poklicno usposobi in s tem je večja možnost, da bodo v prihodnosti imeli višje dohodke ter s tem tudi višji socialni status. Druge rešitve ponujajo tudi nevladne organizacije in prostovoljci s primerno načrtovanimi aktivnostmi, preko katerih naj bi otroci pridobivali samozavest in izkušnje vključevanja v skupino ter se naučili uspešnega komuniciranja. Velik poudarek je tudi na odkrivanju dobrih strani, ki ostajajo pri nekaterih otrocih pogosto neodkrite zaradi slabše uspešnosti (Strojin, 2001, str. 34-36). Pomembno je razumevanje, da so otroci eksperti iz izkušenj, zato je nujno, da se z njimi posvetujemo o njihovih rešitvah in željah. Storitve bodo zanje bolj koristne, če bodo sami vključeni v oblikovanje teh, kot če bi bili samo pasivni prejemniki pomoči (Richman, 2001, str. 47).

V družbi je vkoreninjen koncept kulture revščine, to je mišljenje ljudi, da revni starši ne poskrbijo za svoje otroke, medtem ko se nerevni vedejo bolj otrokocentrično (Narat, 2017, str. 250). Otrokocentričnost pomeni osredinjenje staršev okrog otrok. Osrednja funkcija družine je torej skrb za otroke, za njihov razvoj in blaginjo. Posebna pozornost je na otrocih in njihovi zaščiti. Pri otrokocentričnih oblikah starševstva so starši posebej pozorni na razvojne potrebe otroka, otroka spoštujejo in mu zagotavljajo možnost izbire (Narat in Boljka, 2017, str. 3-4). V resnici je otrokocentrično vedenje prisotno tudi v revnejših družinah, so pokazale različne raziskave. Tudi tu gre v bistvu za učinke individualizacije, saj bi se starši počutili krive, če otroci ne bi bili uspešni in bi bili prikovani na revščino, se ne bi izobraževali itn. Tudi revni starši vlagajo denar v izobraževanje otrok, vzamejo si čas za spodbujanje kognitivnega

razvoja otrok, z otroki se družijo in jim nudijo podporo. Revnejši starši so v marsikaterem pogledu bolj požrtvovalni, saj bodo raje sami prikrajšani, kot pa da bi pustili, da so otroci socialno izključeni. Otroci sami se zavedajo, da so drugačni od drugih, da so revni, a to skušajo prikriti. Tako starši kot otroci občutijo sram in občutke ponižanja, starši pa velikokrat svojo finančno situacijo otrokom prikrivajo. Sebi na primer ne kupijo novih čevljev, raje kupijo otroku telefon ali novo igračo, zato da ne bo izstopal iz družbe (Narat, 2017, str. 250-257).

Leta 2020 je v Sloveniji 254.000 oseb živelo pod pragom tveganja revščine. Stopnja tveganja revščine je bila torej 12,4-odstotna. Od tega je bilo 41.000 mladoletnih otrok oz. 10,5 odstotka od vseh otrok. Če v dohodek ne bi šteli družinskih in socialnih prejemkov, bi bila stopnja tveganja revščine 22,4-odstotna (SURS, 2021), kar opozarja na to, da so socialni transferji v Sloveniji pomemben dejavnik zniževanja revščine (Stropnik, 2005, str. 70-71).

Revščina pomeni, da otroci nimajo zadoščenih osnovnih potreb, kot so materialne, zdravstvene in z izobraževanjem povezane potrebe. Ta pomanjkanja povzročajo socialno izključenost in marginalizacijo otrok, kar jih lahko prikrajša zadovoljivega otroštva (Tjelflaat, 2014). Pri otrocih je revščina kot izključevalen dejavnik zelo opazna. Otroci iz revnih družin praviloma niso člani raznih športnih, kulturnih in rekreacijskih društev, prav tako nimajo možnosti nabave potrebne opreme. S tem so prikrajšani za enega od področij življenja, katerega del so njihovi vrstniki, ki se ne soočajo z revščino. To je le eden od primerov vpliva revščine na socialno izključenost v vsakdanjem življenju otrok (Mikuš Kos, 1999, str. 88).

Naštela sem veliko dejavnikov tveganja, a je pomembno tudi, da vemo, kateri so varovalni dejavniki. Med najpomembnejše štejemo dobre odnose, podporo in ugodno čustveno vzdušje znotraj družine, pozitivne izkušnje v šoli, kar je lahko uspešnost pri enem od predmetov ali dejavnosti ali pa dobri medosebni odnosi v šolskem prostoru. Tu kot zelo pomembno dojemam vlogo učiteljice, da išče tudi neke dobre strani, vire moči v učencu in ga s tem motivira in spodbuja. Širša socialna mreža otroku nudi podporo in mu daje občutek varnosti. Pomemben varovalni dejavnik je vključenost v obšolske dejavnosti, saj otrok s tem čuti sprejetost in pripadnost neki skupnosti (Mikuš Kos, 1999, str. 93-94).

Mikuš Kos (1999, str. 94-95) pravi, da bi se tudi šola sama morala aktivno soočati s socialnimi razlikami med učenci. To bi lahko počela z vključevanjem tematike v obstoječe predmete, prav tako pa bi lahko spodbujala solidarnost skozi prostovoljne akcije dijakov. Drugi pristop za blaženje posledic izključevanja avtorica vidi v seznanjanju in izobraževanju

otrok o njihovih pravicah že v osnovni šoli. S tem bi otroke naučili, kako svoje pravice uresničevati tudi, če se rodijo v revno družino, ali če se z revščino srečajo pozneje v življenju.

Eden od načinov preprečevanja revščine in socialne izključenosti otrok je zagotavljanje sredstev družinam, da lahko vzdržujejo dostojen življenjski standard (Tjelflaat, 2014). V družbi prevlada miselnost, da dobi vsak toliko, kolikor za to dela in si sam prisluži. Kralj in Rener (2017, str. 94-97; 2019, str. 94) pa sta se na tej točki vprašali, kako je potem z otroki. Velja splošno prepričanje, da so otroci izvorno čisti, torej niso krivi, če se rodijo v revno družino. Zakaj vseeno toliko otrok živi v revščini? Kot rešitev v razmislek predlagata postopno uvedbo univerzalnega temeljnega dohodka (v nadaljevanju UTD), najprej za vse otroke.

1.6. Univerzalni temeljni dohodek (UTD)

″UTD je dohodek, ki ga politična skupnost redno izplačuje individualno vsem svojim članom, ne da bi ga pogojevala s premoženjskim stanjem ali delovno pripravljenostjo prejemnika.″ (Pribac, 2013, str. 59)

Dragoš (2011) meni, da bi bilo treba UTD podeliti ne glede na spol, starost, premoženjsko stanje ali posameznikove ekonomske in socialne razmere, v katerih živi. UTD nikakor ne bi smel biti zamenjava trenutnih socialnih transferjev, ampak dopolnitev teh. Uvedba UTD ne pomeni ukinjanje osnovnih socialnih pravic, kot sta pravica do zdravstvene oskrbe in brezplačno šolanje.

UTD bi bil torej ″dopolnilo obstoječih orodij socialne države, ki zagotavlja varnost za tiste, ki so najbolj ranljivi, in s tem osnovno socialno-ekonomsko varovalo.″ (Poglajen, 2019, str. 170)

Višina UTD bi morala biti nad pragom absolutne revščine oz. nad minimalnimi stroški preživetja in pod pragom minimalne plače, torej trenutno nekje okrog 500 evrov. Da s tem ne bi preveč obremenili državnega proračuna, bi plače razdelili na dva dela. Prvi del bi bil vedno enak, in sicer v višini UTD, ki bi ga delodajalec nakazal državi, država pa naprej delavcu. Drugi del bi delodajalec nakazal neposredno delavcu, tako kot danes. Ob izgubi službe bi posameznik obdržal prvi del, UTD (Dragoš, 2011; Dragoš, 2019, str. 58).

Namen UTD je zagotoviti ″neodtujljivo in brezpogojno pravico zgolj do kritja temeljnih eksistenčnih stroškov, to pa nikakor še ne dosega 'dostojnega življenja'.″ (Dragoš, 2019, str. 43)

Višina UTD tako posamezniku ne bi omogočala udobja, bi pa zagotavljala minimalne življenjske standarde tudi v posebej stresnih obdobjih. Z uvedbo UTD torej ne bi odvrnili ljudi od dela. Država pa bi UTD izplačala tudi v primeru brezposelnosti in bi tako deloval kot varovalna mreža pred negotovostjo in s tem omogočal varnost in stabilnost (Poglajen, 2019, str. 172).

Največji problem javnosti je neinformiranost o UTD, ne pa toliko nasprotovanje. Informiranje je pomemben del prizadevanj za uvedbo UTD, ki bi imela več pomembnih učinkov. Z uvedbo bi na primer zaščitili najbolj ranljive državljane, in sicer tiste, ki so pod pragom revščine in tiste, pri katerih je visoko tveganje revščine (Dragoš, 2019, str. 49-51).

Pogost argument proti je to, da UTD subvencionira tiste, ki ne želijo delati in živijo na račun tistih, ki delajo. Takšno polariziranje oz. razlikovanje je problematično, ker s tem zanemarimo kompleksnost družbenih razmer. Potrebno je razumevanje spleta večih okoliščin, torej socialnih, psiholoških in ekonomskih vplivov, s katerimi se srečujejo ljudje pred in med brezposelnostjo. Te človeka silijo v negotovost, pogosto so zaradi brezposelnosti in prejemanja denarne socialne pomoči posamezniki stigmatizirani, doživljajo razne negativne izkušnje in pojavlja se problem samopodobe. Ti dejavniki pa zagotovo niso motivirajoči pri iskanju zaposlitve (Poglajen, 2019, str. 165-166).

Odgovor na ta argument je, da se ljudje ne bi odpovedali višjemu standardu in v zameno za 500 evrov ostali doma, postali pasivni. Ta znesek namreč še vedno zaostaja za pragom relativne revščine. Obenem bi jih družba zaradi pasivnosti stigmatizirala in jih dojemala kot družbeno manj koristne. Če bi imeli izbiro med pasivnostjo in delovno aktivnostjo, bi redko kdo izbral prvo možnost, ker to pomeni, da bi izbral revščino in neodobravanje s strani družbe (Dragoš, 2019, str. 63). Po drugi strani pa naj bi bil UTD brezpogojen, torej ga lahko razumemo kot pravico. Pravice se ne omejuje, ne pogojuje. Če bi pravico dobili le tisti, ki se skozi oči družbe vedejo primerno in sprejemajo prave odločitve, to pomeni, da diskriminiramo tiste, ki so najbolj ranljivi, torej revni in socialno izključeni. Besedi univerzalni in temeljni pomenita, da se dohodka oz. pravice ne pogojuje, dobi jo vsak. UTD prispeva k temu, da ljudje ohranijo dostojanstvo in s tem imajo tudi pravico do izbire, odločanja, kako ga bodo porabili (Leskošek, 2011, str. 132).

V preteklosti je potekalo več eksperimentov z UTD in pri vseh so ugotovili, da prejemnikov nikoli ni odvračal od dela ali spreminjal njihove delovne navade (Dragoš, 2019, str. 67). Pravzaprav je izboljševal blaginjo prejemnikov, saj se je njihova revščina zmanjševala, zmanjševal pa se je tudi stres (Azqueta, 2018; Kocbek, 2017). Človeški kapital se je med prejemniki povečal, to pa je tudi ugodno vplivalo na njihovo zaposljivost (Dragoš, 2019, str. 68).

UTD ni rešitev za vse socialne probleme, niti ne bo radikalno spremenil družbe, je pa najenostavnejši, najhitrejši in najučinkovitejši korak v pravo smer k zmanjševanju revščine, neenakosti, socialne izključenosti in marginalizacije (Dragoš, 2019).

Kralj in Rener (2017, str. 96-97) podpirata uvedbo UTD za vse otroke in ga opisujeta kot ″mehanizem svobode in enakosti, sporočilo vsem otrokom in tudi njihovim staršem, da se jim ni treba bati prihodnosti.″ Korošec (2019, str. 127) je na podlagi mikrosimulacije UTD za otroke v Belgiji ugotovila, da otroški UTD uspešno zmanjšuje revščino otrok. Popolnoma jasno je, kaj otroci potrebujejo za svoj razvoj, med drugim ljubezen, varnost, izobrazbo, zdravje in nek obseg materialnih dobrin. Če želimo narediti korak proti večji enakosti med otroki, je rešitev jasna. Ostalo pa je v rokah politike (Rener in Kralj, 2019, str. 97-98).

2. Formulacija problema

Problem izhaja iz mojega lastnega opažanja, ko sem skozi tri leta prakse v dnevnem centru Društva za delo z mladimi v stiski Žarek na Jesenicah opažala, da se kar nekaj uporabnikov na učni bazi spopada z revščino. Še posebej leta 2020, v času epidemije COVID-19, se je to kazalo v materialnem pomanjkanju, saj veliko otrok in mladostnikov ni imelo računalnikov, interneta, tiskalnika, ti pripomočki pa so kar naenkrat postali nujni za nadaljevanje šolanja, ki je nekaj časa v celoti potekalo na daljavo. Nekateri uporabniki so bili primorani hoditi v dnevni center, kjer so imeli na voljo nekaj računalnikov in ostale pripomočke, potrebne za šolanje na daljavo. Še posebej je do stisk prihajalo v večjih družinah s tremi ali več otroki, saj jih je veliko imelo le en računalnik, v najslabšem primeru pa nobenega. Na finančne stiske so že prej opozarjali zaposleni v dnevnem centru, ki so med drugim opažali, da otroci v dnevni center prihajajo lačni. Pripovedi zaposlenih in lastne izkušnje na praksi so me spodbudile k razmišljanju, na kakšne, najverjetneje tudi nam nevidne, načine se uporabniki srečujejo in spopadajo z revščino, koliko jih zaradi tega doživlja tudi socialno izključenost. Opažam, da se revščina v zadnjem času kaže tudi za zelo relativno, saj so predvsem mladostniki zelo hitro označeni za revne ali pa so socialno izključeni že, če nimajo najnovejšega telefona in najmodernejših oblačil.

Cilji Društva Žarek so mladim pomagati pri premoščanju raznih izzivov v obdobju odraščanja, ponuditi jim varen prostor podpore, da jih ne bi vzgajala ulica ter da bi lažje izbirali zdrave poti v življenju (Društvo Žarek, b.d.). Sama že celo življenje živim na Jesenicah in Dnevni center Naj mladih ne vzgaja ulica doživljam tudi kot pomembno stičišče različnih etničnih skupin z Jesenic, ki so precej etnično pisano mesto. Veliko priseljencev na Jesenicah se po mojih izkušnjah sooča z revščino, zato se mi je zdelo smiselno in priročno raziskavo izvesti prav v dnevnem centru. Zanimalo me je predvsem, kako si mladostniki predstavljajo in kako razumejo revščino ter socialno izključenost, kaj doživljajo kot vire pomoči in kakšne izkušnje imajo morebiti sami z revščino. Raziskava se mi zdi pomembna, saj opozarja na revščino otrok in mladostnikov, prav tako prikazuje, kako jo mladostniki dojemajo, kje obstaja še prostor za ozaveščanje otrok in mladostnikov ter predlaga možne izboljšave situacije.

Postavila sem naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kako mladostniki dojemajo revščino in socialno izključenost?
- Na katerih področjih življenja mladostniki zaznavajo vpliv revščine?
- Kaj so dejavniki tveganja revščine po mnenju mladostnikov?
- Katere oblike pomoči poznajo mladostniki?
- Kakšne izkušnje imajo mladostniki z revščino?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise oziroma pripovedi sogovornikov o doživljanju revščine (Mesec, 1997). Kvalitativna raziskava se mi zdi smiselna in primerna izbira, saj je tema osebna in občutljiva, za kar so potrebni bolj podrobni besedni opisi.

Raziskava je torej tudi empirična oziroma izkustvena, saj sem s spraševanjem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo (Mesec, 1997).

Ključne teme, na katere sem se v raziskavi osredotočila, so:

- Pojem revščine
- Revščina med epidemijo COVID-19
- Dejavniki tveganja revščine
- Oblike pomoči za ljudi, ki se soočajo z revščino
- Izkušnje z revščino

3.2. Merski instrument in viri podatkov

Za intervju sem imela vnaprej pripravljene glavne teme oziroma vodilo, ki je bil moj merski instrument:

- Opredelitev pojma revščina
- Revni kot socialno izključeni
- Revščina med epidemijo
- Izkušnje z revščino, ali izkušnje znancev, prijateljev
- Dejavniki tveganja revščine
- Oblike pomoči
- Posledice soočanja z revščino in socialno izključenostjo

- Vpliv revščine na odnose z ljudmi
- Počutje ob doživljanju revščine
- Ocena lastnega socialnega statusa
- Zadovoljstvo s kakovostjo lastnega življenja
- Odrekanja
- Izkušnje socialne izključenosti zaradi revščine
- Soočanje z revščino, strategije preživetja
- Viri pomoči, možni varovalni dejavniki
- Vloga dnevnega centra

3.3. Populacija in vzorec

Populacijo v raziskavi predstavljajo uporabniki Društva za delo z mladimi v stiski Žarek, in sicer programa Dnevni center Naj mladih ne vzgaja ulica, enota Jesenice, v začetku decembra 2021.

Vzorec je neslučajnostni in priložnostni, ker sem podatke zbirala v skupini ljudi, ki je meni najbolj dostopna (Mesec, 1997). Sogovorniki so bili v času zbiranja podatkov stari med deset in štirinajst let, vsi so šoloobvezni. Izvedla sem šest intervjujev, in sicer s štirimi mladostnicami in dvema mladostnikoma.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala od 1. do 9. decembra 2021 v prostorih dnevnega centra Društva Žarek na Jesenicah. Metoda zbiranja podatkov je spraševanje oziroma intervju, ki je bil odprt in delno standardiziran. Imela sem vnaprej določene okvirne smernice, vprašanja pa sem prilagajala in formulirala glede na situacijo in posameznika. To je bilo pomembno, ker je tema precej občutljiva in osebna. Prilagajala sem tudi vrstni red vprašanj z namenom, da je debata tekla

čim bolj spontano in tekoče, da bi pridobila čim več podatkov s strani sogovornikov. Izvedla sem šest intervjujev, ki sem jih z ustno privolitvijo sogovornikov glasovno snemala. Pred intervjuji sem pridobila tudi soglasja staršev, saj so bili vsi moji sogovorniki mladoletni. Pazila sem, da nisem uporabljala strokovnih besed, ki jih mladostniki in otroci ne bi razumeli. Nekateri sogovorniki so se odprli in razgovorili, podelili tudi svoje izkušnje z revščino, nekaterim pa je bilo ob določenih vprašanjih neprijetno, v takšnih primerih sem vprašanja o lastni izkušnji opustila. Ker sem se pogovarjala z otroki in mladostniki, so bili intervjuji krajši kot ponavadi, v povprečju so trajali petnajst minut.

3.5. Analiza podatkov

Za obdelavo zbranih podatkov sem uporabila kvalitativno analizo, in sicer odprto in osno kodiranje.

Najprej sem na telefonu glasovno posnete intervjuje zapisala na računalnik, oziroma pripravila transkripte. Pri zapisu sem izpuščala mašila, razen, ko so bila pomembna za prepoznavanje raznih občutkov sogovornika, recimo nelagodje, daljše razmišljanje in podobno. Narečnih in slengovskih besed nisem izpuščala, sem pa določene neknjižne besede popravila v knjižne zaradi lažjega razumevanja in preglednosti zapisov. Imen uporabnikov in drugih imen, ki so jih sogovorniki morebiti omenjali, nisem zapisala zaradi varovanja osebnih podatkov.

Nato sem iz intervjujev izbrala določene dele povedi oziroma enote, ki so se mi glede na moja raziskovalna vprašanja zdele pomembne, in jih podčrtala. Intervjuje sem označila s črkami od A do F, določene enote pa sem nato označila s črko intervjuja ter zaporedno številko enote. Spodaj navajam primer odprtega kodiranja iz Intervjuja A.

> Jaz: Živjo. Kot sva se že dogovorili, se bova pogovarjali o revščini. In najprej me zanima, kaj sploh razumeš pod pojmom revščina? Kaj je zate revščina?
>
> A: Meni je revščina nekako... Ljudje, ki nimajo za hrano, za vodo (A1), ki nimajo dovolj denarja (A2), da bi se preživljali, mogoče, da družine, ki imajo več otrok (A3), jih ne morejo preživljati. Ki nimajo za oblačila, nimajo za obuti (A4), kot nekateri, ki imajo sedaj vsako leto, vsak mesec nove čevlje in oblačila.

V tem delu pogovora sem sogovornico spraševala o njenem dojemanju pojma revščina. To sem uvrstila pod temo Dojemanje revščine, kategorija pa je Pojem revščine. Vsaki izjavi oz. enoti sem pripisala kodo, ki konkretno povzame bistvo povedanega. Enoti A1 sem na primer pripisala kodo Pomanjkanje hrane in pijače. To kodo sem nato uporabila tudi pri drugih enotah v intervjujih z drugimi sogovorniki, ki so podali podoben odgovor.

Enote in pripisane kode, skupaj s pripadajočimi kategorijami in temami, sem vnašala v kodirno tabelo v Prilogi 8.3. Na koncu sem opravila še osno kodiranje, ki je v Prilogi 8.4., kjer so v kodirni knjigi v seznamu navedene teme, kategorije in kode, pri vsaki kodi pa so nanizane vse pripadajoče oznake enot iz transkriptov. Na tak način sem analizirala vse intervjuje v Prilogi 8.2.

4. Rezultati

- Kako mladostniki dojemajo revščino in socialno izključenost?

Sogovorniki pojem revščine najpogosteje opisujejo kot pomanjkanje denarja, pomanjkanje oblačil in obutve ter pomanjkanje hrane in pijače, torej pomanjkanje materialnih dobrin. Omenjajo tudi slabe bivanjske razmere družin: ″Revščina pomeni, [...] da ima [družina] slabo hišo,″ revščino pa povezujejo tudi z velikim številom otrok v družini: ″Družine, ki imajo več otrok, jih ne morejo preživljati.″ Na pojem revščine nekateri mladostniki asociirajo določene marginalizirane etnične skupine, na primer Rome, ena mladostnica pa omenja tudi dodatno delo in izmene: ″Na primer, da nekdo ves čas mora delati, da zasluži.″

Mladostniki socialno izključenost asociirajo na revščino: ″Se nihče noče s tabo družiti, ker si reven.″ Socialno izključenost opredeljujejo še tako: ″Vsi ga ignorirajo,″ ″ga izzivajo.″ Nekateri opozarjajo na neprimerno in izključujoče obnašanje do revnih: ″Drugi o njem govorijo, da nič ne ve, nič ne zna.″ Nekateri pa so mnenja, da revni ljudje niso izključeni iz družbe: ″Se mi pa ne zdi, da ima en, ki je reven, manj prijateljev kot jaz.″

″Res se je povečala revščina zdaj, ko je korona,″ ugotavlja mladostnica, ki podobno kot njeni vrstniki izpostavlja, da se je revščina v času epidemije COVID-19 poglobila. Podeli tudi izkušnjo, ki ji je blizu: ″Največ jih je v Bosni, ko nimajo zdaj trenutno nič za jesti, nič za piti, nimajo denarja za v trgovino, da si grejo nekaj kupiti, na primer za šolo, za jesti.″ Poleg finančne stiske izpostavljajo tudi povečanje neenakosti ter težji dostop do dobrin: ″Nimajo mask, razkužil, težko pridejo do hrane.″ ″Mi imamo doma en računalnik,″ izpostavi uporabnik, ki živi v osemčlanski družini, kar kaže tudi na znatno povečanje neenakosti v času šolanju na daljavo med epidemijo. ″Veliko jih je brez službe ostalo,″ opozarjajo mladostniki.

Mladostniki imajo pozitiven odnos do revnih. Uporabnica z mano podeli, da revščina, ki jo morebiti nekdo doživlja, ni merilo za prijateljstvo: ″Če je ona revna, me ne briga, da je. Važno je, da je vesela, pa da ji je všeč moja družba.″ Ljudi, ki se soočajo z revščino, opišejo še tako: ″Revni so pa prijazni,″ ″nikomur nič nočejo.″ Nekateri imajo negativen odnos do revnih, mladostnik tako izrazi svoje mnenje: ″Sami so si krivi,″ ″so pijani in napadajo ljudi.″ Mladostnica opaža, kako se ljudje pogosto obnašajo do revnih: ″Ga ignorirajo, [...] govorijo kako smrdiš, kako si grd.″

- Na katerih področjih življenja mladostniki zaznavajo vpliv revščine?

Kot sem že omenila, mladostniki revščino pogosto povezujejo z materialno deprivacijo, v smislu pomanjkanja primernih oblačil in hrane, s finančnim primanjkljajem ter s slabimi bivanjskimi razmerami.

Sogovorniki omenijo nekaj področij življenja, na katere vpliva revščina. Mladostnica pove, da njena sošolka, ki se sooča z revščino, ″veliko cvekov dobiva.″ Opozori torej na slabši učni uspeh otrok kot posledico revščine. ″Ker so revni, [se] ukvarjajo z drogo,″ podeli druga sogovornica in s tem poudari, da se zaradi stiske ob doživljanju revščine lahko razvije zasvojenost. Tretja mladostnica pa opozori na napetosti v družini, ki se lahko pojavijo zaradi stiske, strahu in negotovosti ob soočanju z revščino, obenem pa podeli lastno izkušnjo: ″Nismo tako revni, pa mi se kar dosti kregamo.″

Ugotavljajo, da revščina vpliva na počutje ljudi. Menijo, da so revni ljudje žalostni: ″Revni ljudje se slabo počutijo, žalostni so,″ osamljeni, jezni, doživljajo pa tudi nelagodje: ″Neprijetno mu je,″ in nezadovoljstvo.

- Kaj so dejavniki tveganja revščine po mnenju mladostnikov?

Sogovorniki pravijo, da družine doživljajo revščino zaradi slabšega položaja staršev na trgu dela. Na vprašanje, zakaj se revščina razvije, odgovarjajo: ″Če imajo slabo službo in plačo,″ in ″dobijo v službi samo 700 evrov.″ Kot dejavnik dojemajo tudi brezposelnost. ″Če noben starš ne dela, potem je to hudo in ni denarja,″ pove mladostnica. ″Ko je en starš, je res težko,″ pravi še druga mladostnica, ki s tem izpostavi, da je revščina pogosta v enostarševskih družinah. Problematiko revščine izpostavljajo tudi v družinah z veliko otroki: ″Veliko otrok imajo nekatere družine, pa jih težko preživljajo.″ Nižjo izobrazbo staršev kot dejavnik tveganja revščine ne omenja veliko sogovornikov, se pa nanjo naveže ena od mladostnic: ″Nekatere družine nimajo ne vem kakšnih šol narejenih.″

- Katere oblike pomoči poznajo mladostniki?

Prvi dve asociaciji na oblike pomoči sta pogosto denarna in materialna pomoč. Na vprašanje, kako bi revnim lahko pomagali, mladostnik odgovori: ″Da jim damo denar.″ ″Da bi jim hrano dajali, kot kakšen Rdeči križ ali Karitas,″ pravi mladostnica in s tem opozori na vlogo

dobrodelnih organizacij, ki nudijo materialno pomoč. Kot zelo pomembno obliko pomoči mladostniki izpostavljajo medsebojno pomoč: ″Mi damo enim oblačila, oni pa nam,″ ″tiskalnik pa imam, eni tega nimajo, [...] pa sem jim pomagala.″ ″Jim damo [...] službo,″ odgovori mladostnica, ki tako kot še nekaj njenih vrstnikov izpostavi pomoč pri iskanju zaposlitve kot eno izmed oblik pomoči. Omenijo, da bi revnim lahko ponudili možnost izobraževanja: ″Da jih naučimo kaj, da jim damo knjige.″ Nekateri se spomnijo, da je pomembno, da se uredi zavetišča za brezdomne ljudi. Drugi omenijo še lastno motivacijo kot obliko pomoči, pa tudi psihološko pomoč za revne, ki se soočajo s stiskami. Mladostniki ob tem izpostavijo tudi vlogo dnevnega centra. Mladostnica podeli svojo izkušnjo, kako jima je z mamo dnevni center pomagal pri vsakdanjem življenju: ″Če kakšen starš dela na primer, jaz sem tudi prihajala v [dnevni center] Žarek, če je moja mami popoldan delala od dveh do desetih, sem bila vsaj tukaj do sedmih in nisem bila sama doma. In recimo, tukaj se naučimo veliko stvari, recimo kuhati, pospravljati, vse... To je ful pomembno v življenju.″

- Kakšne izkušnje imajo mladostniki z revščino?

Mladostniki ocenjujejo, da imajo srednji socialni status. Nekdo izmed sogovornikov pa ob vprašanju o socialnem statusu podeli svojo izkušnjo: ″Mislim, da imam manj. Kot sem rekel, nas je veliko [družinskih članov].″ So pa večinoma zadovoljni s kakovostjo svojega življenja: ″Ja, moje življenje je dobro, zato ker imam čisto vse, no ne ravno čisto vse, ampak sem zadovoljna, ker vem, da je moja družina zdrava.″

Sogovorniki poznajo ljudi, ki se soočajo z revščino. To so njihovi sošolci, prijatelji, znanci, ljudje, ki jih dnevno srečujejo na ulici.

Poročajo tudi lastne izkušnje z revščino, še posebej odrekanje. Mladostnica podeli svojo izkušnjo: ″Jaz rabim zdaj računalnik, denar imamo, ampak ga bolj rabimo za hrano.″ ″Naša družina [je] velika in je tisto stanovanje malo premajhno za nas. Jaz spim v isti sobi s sestro, štiri brati pa skupaj v svoji sobi. No trije, pa en polbrat. Potem pa mami pa ati v dnevni,″ pove sogovornica in s tem omeni prostorsko stisko, s katero se trenutno soočajo. Druga mladostnica ima izkušnjo z uveljavljanjem pravic iz javnih sredstev in materialno pomočjo raznih organizacij: ″Mamici so na primer dajali otroški dodatek [...] Pa Rdeči križ je dajal hrano.″ Izkušnjo z revščino še zadnji sogovornik opiše tako: ″Nas je šest otrok, pa smo revni.″ Pove, da se z revščino soočajo tako, da starša več delata ter v bolje plačanih izmenah: ″Ati

dela tako, da ga lahko kadarkoli pokličejo ponoči v službo in zato dobi več denarja. Mami pa dela zvečer nočno, zato ker je od prijateljic slišala, da je potem bolje plačana.″

5. Razprava in sklepi

Mladostniki revščino primarno razumejo kot materialno deprivacijo in finančno stisko. Revščino povežejo tudi s slabimi bivanjskimi razmerami in z velikimi družinami, ki imajo več kot tri otroke. Nekateri omenijo tudi, da so njihovi vrstniki lahko označeni za revne, če nimajo dobrih oblačil ali dobrega telefona, ki naj bi načeloma veljala za luksuzni stvari. Kot sem že omenila v pregledu problematike, revščina ni samo tisto, kar opredeljujejo definicije, ampak je samodefinirana s strani vsakega posameznika posebej ter se v času in prostoru spreminja.

Večinoma menijo, da so revni ljudje socialno izključeni, v smislu, da jih ljudje ignorirajo, zaničujejo in da imajo šibko socialno mrežo. Poleg materialne deprivacije pa je socialna izključenost povezana tudi z občutkom pomanjkanja prepoznanja in občutkom nemoči (Rener, 2003). Dve sogovornici menita, da ni povezave med revščino in socialno izključenostjo.

Vsi so opazili, da se je revščina v času epidemije COVID-19 poglobila. Zaznavali so, da je veliko ljudi ostalo brez službe, da so doživljali finančno stisko, opažali pa so tudi, da so se povečevale neenakosti med ljudmi. Menijo, da so revni ljudje med epidemijo pristali v še slabšem položaju kot prej, saj so imeli omejen dostop do dobrin. Tudi Berman (2020) opozarja, da so bili v času epidemije še posebej izpostavljeni otroci, ki živijo v revščini, saj ponavadi živijo v manjših domovih z veliko družinskimi člani. Ti otroci živijo z večjimi omejitvami in so prikrajšani, imajo omejen zasebni prostor ter omejen dostop do računalnikov in interneta.

Mladostniki opozarjajo na lastne stiske v povezavi s šolanjem na daljavo. Prihajalo je do prostorske stiske v velikih družinah, pa tudi do materialnega pomanjkanja, ki se je med epidemijo še bolj čutilo. Nekateri doma niso imeli tiskalnika, nekateri pa so imeli samo en računalnik na pet šolajočih se otrok. Boljka, Narat, Rosič, Škafar in Nagode (2020) ugotavljajo, da so se razlike med skupinami otrok glede na spol, dohodek in statistično regijo, v katerih živijo, med epidemijo poglobile. Poglabljanje razlik so ugotovili glede na indeks spremembe ranljivosti otrok v času prvega vala epidemije novega koronavirusa. Sestavljajo ga tri področja, in sicer psihična obremenjenost, ki vključuje zaskrbljenost glede socialnih in zdravstvenih posledic epidemije, psihološki odziv na epidemijo, počutje in zaskrbljenost glede šole, drugi dejavnik je socialno-kulturna pasivnost, tretji pa aktivnosti, ki vodijo v odvisnost in odtujitev. V skupinah otrok, ki so bile že pred epidemijo najbolj ranljive, so

ugotovili nadpovprečno povečanje ranljivosti. Med njimi so otroci, ki živijo v bloku in ne v hiši, otroci v ranljivih družinah ter otroci, ki potrebujejo učno pomoč. Med drugim so ugotovili, da se je ranljivost večala z vidika psihične obremenjenosti, večje porabe časa za šolo, slabšega dohodka družine, slabih odnosov v družini ter tudi z vidika preživljanja prostega časa, predvsem v povezavi s pogostejšo uporabo družbenih omrežij, manj gibanja in manj prostega časa preživetega v naravi. Opozorili so tudi na nadpovprečno povečanje ranljivosti otrok v določenih statističnih regijah. V raziskavi se je na primer še za posebej ranljivo regijo pokazala zasavska regija. Revščino je torej potrebno raziskovati v kontekstu kraja bivanja, ter tudi glede na ta dejavnik poiskati sistemske rešitve oz. spremembe.

Raziskavo sem izvajala na Gorenjskem, zato me je podatek o ranljivosti otrok zanimal tudi za to regijo. Čeprav je regijski indeks blaginje otrok na Gorenjskem nadpovprečen in celo najvišji med vsemi statističnimi regijami, ko natančneje raziščemo, ugotovimo, da je stopnja tveganja revščine otrok prav v tej regiji med najvišjimi. Povprečje v Sloveniji je na lestvici od 1 do 100 pri vrednosti 14,2, v gorenjski regiji pa kar pri vrednosti 16,7 (Regijski indeks blaginje otrok, b.d.).

Mladostniki imajo pozitiven odnos do revnih, kar pomeni, da ljudi ne izključujejo na podlagi revščine in imajo dobro mnenje o njih. Opisujejo jih kot prijazne ljudi, ki ne želijo nikomur storiti nič slabega. Eden od sogovornikov pa je izrazil mnenje, da so revni sami krivi za svoj položaj. Narat in drugi (2016) ugotavljajo, da imajo že strokovni delavci neke vrste predsodkov do revnih družin. Krivda je tako usmerjena na individualno raven in prevlada prepričanje, da je vsak posameznik sam odgovoren in kriv za svoj položaj. Če imajo takšen diskurz že strokovni delavci, ki delajo z ranljivimi družinami, kako naj uporabniki storitev sebe dojemajo kako drugače? Vsakodnevno so izpostavljeni predsodkom, da so sami krivi za svoj položaj, torej temu že sami začnejo verjeti.

Mladostniki so mnenja, da revščina občutno vpliva na počutje ljudi. Omenili so žalost, osamljenost, jezo, nelagodje in nezadovoljstvo s svojim položajem. Revščina pa je tudi tesno povezana z občutki sramu in stigme (Narat idr., 2016). Sogovornik, ki je edini izkazoval negativen odnos do ljudi, ki se soočajo z revščino, pa je bil tudi edini od sogovornikov, ki je svoj socialni status ocenil kot nizkega ter svojo družino označil za revno. Ta ugotovitev mi je še posebej zanimiva, to pa s svojo subjektivno presojo lahko pripišem več različnim razlogom. Možno je, da se sogovornik sooča s tako močnimi občutki sramu in stigme, da podzavestno v pogovoru zavrača svoj položaj in socialni status. Lahko da se vsakodnevno

sooča s predsodki s strani vrstnikov, znancev in strokovnih delavcev ter posledično zavrača svoje stanje z uporabo raznih obrambnih mehanizmov. Podobno kot v tem primeru, sem povezavo odkrila tudi med lastnimi izkušnjami dveh sogovornic z revščino in njunim mnenjem, da revni ljudje niso socialno izključeni. Obe imata namreč izkušnjo z odrekanjem stvarem, ki bi jih želeli imeti, a si jih starši ne morejo privoščiti oz. denar porabijo za pomembnejše stvari, kot je hrana. Mogoče gre tudi v tem primeru za podobne razloge.

Mikuš Kos (1999) revščino opredeli kot situacijo, ki je zelo stresna in vpliva na vse družinske člane in odnose med njimi ter tudi na zadovoljstvo članov. Mladostniki so izpostavili resne posledice revščine, kot je slabši učni uspeh otrok, napetost v družini, omenili so tudi možnost razvoja zasvojenosti in policijskega preganjanja, v najhujšem primeru pa smrt. Ugotavljali so, da so revni prepuščeni sami sebi, kar ponovno kaže na socialno izključenost revnih.

Narat (2010) ugotavlja, da je stopnja tveganja revščine najvišja med enostarševskimi gospodinjstvi, da ima velik vpliv na revščino položaj staršev na trgu dela, prav tako pa omeni brezposelnost ter izobrazbo staršev kot dejavnika tveganja revščine. Te štiri dejavnike so omenili tudi mladostniki, bili so mnenja, da je najtežje tistim družinam, kjer je prisoten samo en starš ter tistim, kjer sta oba starša brezposelna. Poleg tega so izpostavili tudi družine z veliko otroki, saj se s tem tudi močno povišajo stroški gospodinjstva.

Mladostniki prepoznavajo veliko vrst pomoči revnim. Najprej pomislijo na materialno in denarno pomoč, pozitivno pa me je presenetilo to, da so veliko omenjali tudi medsebojno pomoč v skupnosti. Na moje presenečenje so omenili tudi pomoč pri iskanju zaposlitve in spodbujanje izobraževanja. Kot zelo pomembno omenijo vlogo dnevnega centra, kjer se otroci in mladostniki zastonj zadržujejo, obenem pa niso sami doma, starši lahko delajo ali opravljajo druge obveznosti, medtem ko otroci v dnevnem centru delajo domačo nalogo in aktivno preživljajo prosti čas ter se učijo veščin, pomembnih za vsakdanje življenje. Tudi Mikuš Kos (2001) meni, da imajo nevladne organizacije in prostovoljci pomembno vlogo pri oblikovanju aktivnosti za uporabnike, med katerimi so pogosto tudi revni otroci in mladostniki. Pomoč prostovoljcev praviloma ni le učna pomoč, ampak tudi prijateljevanje. Prostovoljec pogosto postane otrokov zaupnik. Pomembno lahko vpliva na razvoj otrokove samozavesti, samopodobe ter socialnih veščin. Obenem otrok ali mladostnik pridobi pozitivno izkušnjo v medosebnih odnosih.

Mladostniki menijo, da imajo srednji socialni status ter so zadovoljni s kakovostjo svojega življenja. Skoraj vsi poznajo vsaj nekoga, ki se sooča z revščino, naj bo to sošolec, prijateljica

ali znanec. Veliko jih je omenilo, da se morajo velikokrat tudi sami čemu odpovedati ali odreči. Omenjajo, da se doma soočajo s prostorsko stisko zaradi številčne družine in premajhnega stanovanja. Ena od sogovornic je imela izkušnjo z uveljavljanjem pravic iz javnih sredstev in z materialno pomočjo Rdečega križa. Drug sogovornik omenja, da ima verjetno nižji socialni status kot vrstniki, saj so že položnice zelo visoke zaradi velikega števila članov v njegovem gospodinjstvu. Ob vprašanju, če se mora čemu odpovedovati, odgovori, da ne ve, da verjetno ja, a da to bolj starši vejo. Narat (2017) pravi, da se otroci sicer zavedajo, da so drugačni od drugih, čeprav starši želijo zaradi sramu in ponižanja finančno situacijo otrokom prikriti. S tem pa jih niti ne želijo obremenjevati, saj si želijo, da bi njihovi otroci živeli bolje od njih ter da revščine ne bi občutili.

Rezultati raziskave bi se seveda razlikovali, če bi podatke zbirala drugje. Uporabniki dnevnega centra za mladostnike, kjer sem zbirala podatke, imajo precej pozitiven odnos do dnevnega centra in podobnih nevladnih organizacij, ker imajo sami dobro izkušnjo z njimi, to pa se tudi izraža v odgovorih sogovornikov. Rezultatov ne morem posplošiti na vse mladostnike, saj imajo lahko nekateri negativne izkušnje, ali pa z organizacijami niso imeli nikoli stika. Prav tako so moji sogovorniki najverjetneje bolj v stiku z revščino kot povprečen mladostnik, kar tudi vpliva na razne vrednote, mnenja in stališča glede vprašanj, ki sem jih postavljala. Nam pa rezultati nedvomno prikažejo sliko, kako ranljivi mladostniki doživljajo in dojemajo revščino ter kako lastne izkušnje z revščino vplivajo na njihova vsakdanja življenja, ki so zagotovo pomembne informacije.

Na koncu je potrebno opozoriti še na to, da so intervjuji krajši kot običajno, saj sem jih izvajala z otroci in mladostniki, ki so iz mojih izkušenj vedno krajši kot intervjuji, ki sem jih opravila z odraslimi osebami. Prav tako se je v nekaj primerih zgodilo, da je uporabnikom postalo neprijetno, saj gre za občutljivo in osebno temo, v takšnih primerih sem vprašanja o lastni izkušnji opustila. Verjetno bi dobila bolj natančne in izčrpne podatke, če bi nam uspelo zagotoviti takšne pogoje, da bi bilo uporabnikom najbolj prijetno. Verjetno bi se optimalne pogoje zagotovilo tako, da bi intervjuje z otroki izvajale osebe, ki jih otroci dobro poznajo in jim popolnoma zaupajo.

6. Predlogi

- V osnovni in srednji šoli bi se moralo več govoriti o revščini in socialni izključenosti, saj še vedno veljata za tabu temo. Potrebno bi bilo izvajati kvalitetne delavnice na to tematiko, da bi otroci in mladostniki razvijali lastno občutljivost in empatijo do ljudi, ki se soočajo z revščino. S tem bi morebiti zmanjšali socialno izključevanje otrok in mladostnikov.
- Mladinske centre in podobne nevladne organizacije se še vedno doživlja kot prostore, kamor se zatekajo tisti, ki imajo določene težave. Ta stereotip bi bilo potrebno izbrisati s seznanjanjem otrok s temi organizacijami že v osnovni šoli. Posledično bi se tja zatekali vsi otroci, vsi bi tudi skupaj razvijali sočutje do sočloveka. Po potrebi ustanoviti nove mladinske centre in podobne organizacije v regijah, kjer je tveganje revščine večje kot drugje.
- Potrebna bi bila postopna uvedba univerzalnega temeljnega dohodka, najprej za vse otroke. V nekaterih evropskih državah, na primer v Avstriji in Nemčiji, otroci prejemajo t.i. *Kindergeld*, ki je v osnovi univerzalni otroški dodatek. Univerzalen zato, ker je neodvisen od dohodka staršev, dobi ga vsak otrok. V Sloveniji nam ga še ni uspelo uvesti, pravico do otroškega dodatka namreč lahko uveljavljajo le družine, ki ne presegajo določenega mesečnega dohodka. Prav tako je višina otroškega dodatka določena glede na dohodkovni razred staršev, kar pomeni, da ne prejemajo vsi otroci enakega zneska. Z uvedbo UTD bi zagotovili minimalne življenjske standarde v ranljivih gospodinjstvih, kjer živijo otroci. Na ta način bi preprečevali dolgotrajne posledice, ki jih ima revščina na otroke in mladostnike, izboljšali bi njihov položaj in možnosti, da se rešijo revščine in se ji izognejo tudi v odraslosti.
- Revščino je potrebno meriti glede na okolje, v katerem posameznik živi, v oceno revščine pa upoštevati in vključevati tudi njegovo subjektivno presojo o lastnem stanju.
- Smiselno bi bilo podobne raziskave izvesti v različnih skupnostih oz. krajih, da bi na podlagi rezultatov poiskali sistemske rešitve.
- Pomembno je še naprej izvajati podobne raziskave o revščini med otroci in mladostniki, da se opozarja in ozavešča glede dotične problematike.

7. Literatura

Abrahamson, P. (1995). Social Exclusion in Europe: Old Wine in New Bottles? *Družboslovne razprave*, XI(19-20). Pridobljeno 14. 3. 2022 s http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr19-20Abrahamson.PDF

Azqueta, M. L. (2018). *Basic Income and the ecologic transition*. Pridobljeno 25. 5. 2022 s https://basicincome.org/news/2018/04/basic-income-and-the-ecologic-transition/

Berman, G. (2020). *Ethical Considerations for Evidence Generation Involving Children on the COVID-19 Pandemic.* Pridobljeno 16. 3. 2022 s https://www.unicef-irc.org/publications/1086-ethical-considerations-for-evidence-generation-involving-children-on-the-covid-19.html

Boljka, U., Narat, T., Rosič, J., Škafar, M., & Nagode, M. (2020). *Vsakdanje življenje otrok v času epidemije covid 19* (Končno poročilo št. IRSSV 25/2020). Pridobljeno 25. 4. 2022 s https://www.irssv.si/upload2/Vsakdanje%20zivljenje%20otrok%20v%20casu%20epidemije%20novega%20koronavirusa_IRSSV.pdf

Dragoš, S. (2011). UTD = utrditev temeljev družbe. V I. Pribac, & V. Korošec (ur.), *UTD v Sloveniji: premisleki, stališča, dokumenti* (str. 105-122). Ljubljana: Krtina.

Dragoš, S. (2013). Teorije revščine. *Mladina*, 22. 2. Pridobljeno 14. 3. 2022 s https://www.mladina.si/120746/teorije-revscine/

Dragoš, S. (2016). Socialna država in solidarnost. *Teorija in praksa,* 53(posebna številka). Pridobljeno 28. 5. 2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-OT7Z9A3R

Dragoš, S. (2019). Zakaj je UTD izvedljiv in nujen. V S. Dragoš (ur.), *Enostavna ideja: univerzalni temeljni dohodek* (str. 26-85). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Društvo Žarek. (b.d.). Pridobljeno 13. 3. 2022 s https://drustvo-zarek.si/

Filipović, M. (2005). Stanovanjske razmere in stanovanjski standard družin z otroki in mladino. V A. Črnak-Meglič (ur.), *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji* (str. 189-204). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Aristej.

Hanžek, M., & Gregorčič, M. (ur). (2001). *Human Development Report 2000-2001*. Pridobljeno 15. 3. 2022 s https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/projekti/hdr2000.pdf

Haralambos, M., & Holborn, M. (2005). *Sociologija: teme in pogledi.* Ljubljana: DZS.

Intihar, S. (2013). Revščina v Sloveniji. V T. Novak (ur.), *Problematika revščine in kako jo reševati: Zbornik Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS)* (str. 5-12). Ljubljana: NFHOS – Nacionalni forum humanitarnih organizacij Slovenije.

Kavkler, M. (2001). Izboljšajmo učno uspešnost otrok iz revnih družin s pomočjo šolskih in nevladnih organizacij ter prostovoljcev. V M. Smodiš (ur.), *Prostovoljci in socialna izključenost otrok* (str. 49-58). Ljubljana: Slovenska filantropija - Združenje za promocijo prostovoljstva in WHO kolaborativni center za duševno zdravje otrok pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše.

Kocbek, D. (2017). Univerzalni temeljni dohodek zmanjšuje stres. *Mladina*, 11. 5. Pridobljeno 25. 5. 2022 s https://www.mladina.si/179965/univerzalni-temeljni-dohodek-zmanjsuje-stres/

Konvencija o otrokovih pravicah (1989). Uradni list RS – Mednarodne pogodbe 9/1992.

Korošec, V. (2019). Otroški UTD (scenarij in mikrosimulacija za Belgijo). V S. Dragoš (ur.), *Enostavna ideja: univerzalni temeljni dohodek* (str. 111-130). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Kralj, A., & Rener, T. (2017). Otroci, družine in distributivna pravičnost – svetovno-sistemska perspektiva. V T. Narat, & U. Boljka (ur.), *Generaciji navidezne svobode: otroci in starši v sodobni družbi* (str. 69-97). Ljubljana: Sophia.

Kristančič, A. (2007). *Svoboda izbire – Moj prosti čas*. Ljubljana: Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.

Leskošek, V. (2011). Brezpogojnost temeljnega dohodka. V I. Pribac, & V. Korošec (ur.), *UTD v Sloveniji: premisleki, stališča, dokumenti* (str. 123-134). Ljubljana: Krtina.

Leskošek, V. (2015). Revščina otrok – izziv za zaščito ekonomskih pravic otrok. V A. Šelih, & K. Filipčič (ur.), *Otrokove pravice v Sloveniji: sedanje stanje in izzivi za prihodnost* (str. 34-48). Pridobljeno 28. 5. 2022 s https://www.sazu.si/uploads/files/57dfbe71e126b1a75cebe90f/420-206-0.pdf

Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave.* Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mikuš Kos, A. (1999). Kako revščina prizadeva kakovost življenja, razvojne in izobraževalne možnosti otrok? V A. Mikuš Kos (ur.), *Različnim otrokom enake možnosti* (str. 87-99). Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Mikuš Kos, A. (2001). Kako revščina prizadeva otroke in družino in kaj lahko store nevladne organizacije ter prostovoljci. V M. Smodiš (ur.), *Prostovoljci in socialna izključenost otrok* (str. 19-32). Ljubljana: Slovenska filantropija - Združenje za promocijo prostovoljstva in WHO kolaborativni center za duševno zdravje otrok pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše.

Narat, T. (2010). Vpliv družinskega okolja na revščino in socialno izključenost otrok. *Socialno delo*, 49(4). Pridobljeno 14. 3. 2022 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-XZTT49TN

Narat, T. (2017). Identiteta ″dobrega starša″ v okoljih materialne in dohodkovne prikrajšanosti. V T. Narat, & U. Boljka (ur.), *Generaciji navidezne svobode: otroci in starši v sodobni družbi* (str. 233-259). Ljubljana: Sophia.

Narat, T., Boljka, U., Črnak-Meglič, A., Dremelj, P., Nagode, M., Lebar, L., & Kobal Tomc, B. (2016). *Revščina in socialna izključenost družin z otroki: materialni in nematerialni obraz revščine* (Končno poročilo št. IRSSV 31/2015). Pridobljeno 25. 4. 2022 s https://www.irssv.si/upload2/Revscina%20in%20socialna%20izkljucenost%20med%20druzinami%20z%20otroki_2015.pdf

Narat, T., & Boljka, U. (2017). Otrokocentričnost v sodobni družbi: Opredelitev in vloga koncepta. V T. Narat, & U. Boljka (ur.), *Generaciji navidezne svobode: otroci in starši v sodobni družbi* (str. 1-25). Ljubljana: Sophia.

Novak, M. (1994). *Dober dan, revščina*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije.

Poglajen, Č. (2019). Kako uvesti UTD. V S. Dragoš (ur.), *Enostavna ideja: univerzalni temeljni dohodek* (str. 162-175). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Pribac, I. (2013). Univerzalni temeljni dohodek (UTD). V T. Novak (ur.), *Problematika revščine in kako jo reševati: Zbornik Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS)* (str. 59-61). Ljubljana: NFHOS – Nacionalni forum humanitarnih organizacij Slovenije.

Regijski indeks blaginje otrok. (b.d.). Pridobljeno 25. 4. 2022 s http://ribo.ipta.si/primerjaj/PVSOS_indeks#INDEKS

Rener, T. (2003). Mladi in neokonzervatizem. V C. Oberstar, & T. Kuzmanić (ur.), *Neokonzervatizem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Rener, T., & Kralj, A. (2019). Daj nam naš vsakdanji kruh... za drugo bomo poskrbele same. V S. Dragoš (ur.), *Enostavna ideja: univerzalni temeljni dohodek* (str. 86-110). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Ribić, K. (2017). *Soočanje družin in posameznikov z revščino/finančno stisko* (Magistrsko delo). Pridobljeno 14. 3. 2022 s https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/show/2029

Richman, N. (2001). Socialno prikrajšani otroci: kako razvijati odpornosti. V M. Smodiš (ur.), *Prostovoljci in socialna izključenost otrok* (str. 37-48). Ljubljana: Slovenska filantropija - Združenje za promocijo prostovoljstva in WHO kolaborativni center za duševno zdravje otrok pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše.

Statistični urad RS. (2021). *Kazalniki dohodka, revščine in socialne izključenosti, Slovenija, 2020*. Pridobljeno 25. 5. 2022 s https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9624

Statistični urad RS. (2022). *Kazalniki dohodka, revščine in socialne izključenosti, Strategija EU 2030, 2015–2020.* Pridobljeno 15. 3. 2022 s https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10180

Stegne, S. (2013). Materialna deprivacija kot posledica revščine odnosov. V T. Novak (ur.), *Problematika revščine in kako jo reševati: Zbornik Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS)* (str. 46-48). Ljubljana: NFHOS – Nacionalni forum humanitarnih organizacij Slovenije.

Strojin, M. (2001). Da bi otrok ne prizadela revščina. V M. Smodiš (ur.), *Prostovoljci in socialna izključenost otrok* (str. 33-36). Ljubljana: Slovenska filantropija - Združenje za promocijo prostovoljstva in WHO kolaborativni center za duševno zdravje otrok pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše.

Stropnik, N. (2005). Materialna kakovost življenja otrok in mladine. V A. Črnak-Meglič (ur.), *Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji* (str. 57-76). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Aristej.

Tjelflaat, T. (2014). Children and Poverty: A Norwegian Context. *Dialogue in Praxis: A Social Work International Journal*, 3(1-2). Pridobljeno 28. 5. 2022 s http://dialogueinpraxis.net/index.php?id=5&a=article&aid=39

Ule, M. (2000). Družbeni izvori novih tveganj in negotovosti. V M. Ule, T. Rener, M. Mencin Čeplak, & B. Tivadar, *Socialna ranljivost mladih* (str. 27-40). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Šentilj: Aristej.

Wilkinson, R., & Pickett, K. (2012). *Velika ideja: Zakaj je enakost boljša za vse.* Novo mesto: Penca.

8. Priloge

Priloga 8.1. – Soglasje staršev

Pozdravljeni,

sem Maja Todorović, študentka 4. letnika Fakultete za socialno delo in v letošnjem letu pišem diplomsko nalogo. Prosim Vas za soglasje, da vaš otrok lahko sodeluje v raziskavi, ki jo bom izvedla v okviru diplomske naloge. Namen raziskave je preučiti, kako mladostniki v Dnevnem centru Žarek doživljajo revščino. Pogovor bo osredotočen na to, kaj otroci doživljajo kot revščino in socialno izključenost, torej kdaj je po njihovem mnenju nekdo reven ali socialno izključen, dejavniki revščine, oblike pomoči revnim, posledice revščine ipd. Raziskava bo potekala v obliki intervjuja oziroma pogovora, ki bo trajal okvirno 15 minut ali po potrebi dlje. Zbrani podatki bodo uporabljeni izključno v namene mojega diplomskega dela, rezultati raziskave pa bodo anonimni.

V primeru vprašanj se lahko obrnete na moj e-naslov.

Soglašam, da lahko moj otrok _____ sodeluje v raziskavi.

Datum: _____

Podpis zakonitega zastopnika: _____

Priloga 8.2. – Transkripti

Intervju A

Jaz: Živjo. Kot sva se že dogovorili, se bova pogovarjali o revščini. In najprej me zanima, kaj sploh razumeš pod pojmom revščina? Kaj je zate revščina?

A: Meni je revščina nekako... Ljudje, ki nimajo za hrano, za vodo, ki nimajo dovolj denarja, da bi se preživljali, mogoče, da družine, ki imajo več otrok, jih ne morejo preživljati. Ki nimajo za oblačila, nimajo za obuti, kot nekateri, ki imajo sedaj vsako leto, vsak mesec nove čevlje in oblačila.

Jaz: Kdo pa?

A: Ja recimo, ko vidim, da imajo otroci več tenisk kot jaz, recimo jaz imam samo dvoje tenisk in ene škornje in to je zame dosti. Eni pa še tega nimajo. Recimo so brez zimskih čevljev.

Jaz: A se ti zdi, da imajo potem tisti, ki imajo na primer samo en par čevljev, manj prijateljev okoli sebe?

A: Recimo jaz nimam veliko prijateljev in tudi ne rabim veliko bližnjih prijateljev. Drugače se mi pa ne zdi, da ima en, ki je reven, manj prijateljev kot jaz na primer.

Jaz: Aha, v redu. Kako pa se ti zdi, da je bilo z revščino v času epidemije?

A: Ja, ljudje so zgubljali službe, pa eni so tudi težko hodili v trgovine, ker niso imeli dosti denarja. Revščino ful dobro poznam, ker tudi v moji državi se je veliko zgodilo... V tistem delu, iz kjer sem jaz, mislim jaz nisem iz glavnega mesta moje države, nisem v mestu, ampak kot v eni vasi. No, in v moji državi je veliko revščine, tudi moja mami je bila del tega. Moja mami je tudi razlagala, kako je bilo in mi je res težko, poznam to, kako je.

Jaz: Koliko pa si bila stara, ko sta prišli v Slovenijo?

A: Sedem.

Jaz: Aha, potem se verjetno še kaj spomniš, kako je bilo tam?

A: Ja... Jaz drugače nisem živela ne vem kako revno, ker je moja mami imela zelo dobro službo. Tako da, moja mami in ati sta se razšla in moja mami je šla živet k moji babi in tam smo vsi živeli. In recimo nismo imeli vsak svoje sobe. Od moje mami dve sestri in en brat so spali v isti sobi, sestri na pogradu, on pa na svoji postelji. Jaz sem pa pri moji babi in mami v

eni postelji veliki. In tako sem spala vsak dan. Ampak mi na koncu ni bilo nič hudega. Pa tudi takrat so vsi delali, recimo, včasih niso vsi delali. Moja mami je najstarejša. Pravi, da je kar težko bilo, tudi za jesti niso imeli. Babi je skuhala recimo riž, od mesa pa so dobili tiste majhne bedrčke, vsak eno krilce. Zdi se mi, da je tukaj bolje, ker tukaj lahko normalno v šolo hodim, ni me strah iti ven. Mene je bilo tam zelo strah, ker tam otroke zlorabljajo. Tudi tam, kjer smo mi, te oropajo, karkoli se lahko zgodi... Tudi v šolah se dogaja, da so učiteljice zlorabljale učence in moja mami je rekla, da raje ne... Da se raje v Slovenijo preselimo in smo se sem preselili. Moja mami je tudi včasih razmišljala, da bi šli raje nazaj, ampak sem jaz rekla, da ne, da jaz hočem tukaj ostati, da počaka, da vsaj deveti razred končam.

Jaz: Aja... Res nisem vedela, da je tam tako. Kaj pa, a mogoče poznaš kakšnega vrstnika, ki sooča z revščino?

A: Am... Ja. Moja prijateljica je zdaj v Bolgariji. Jaz sem ji morala včasih, ko je bila tukaj v Sloveniji sama z mami, dati kakšne obleke, ki jih jaz ne uporabljam, tudi čevlje, škornje, ki jih ni imela, če so ji bili prav. Moja mami je enkrat njeni mami posodila sto evrov, zato da je lahko hrano kupila. Saj potem je vrnila, ko je dobila plačo, tko no... Drugače je bilo kar, no... težko. Jaz sem se z njo družila, ker je bila dobra oseba, in če je ona revna, me ne briga, da je. Važno je, da je vesela, pa da ji je všeč moja družba.

Jaz: Joj, lepo si zdaj tole povedala. Se strinjam. Kaj se ti pa zdi, zakaj sploh pride do takšne revščine?

A: Zaradi tega, ker nekatere družine nimajo ne vem kakšnih šol narejenih, da bi lahko kaj delali. Pa tudi veliko otrok imajo nekatere družine, pa jih težko preživljajo. Če je samo en starš, kdo naj potem čuva otroke, tudi recimo jaz in moja mami, ko sva sami živeli, me ni noben merkal. Ona je mogla delati, jaz sem pa morala sama zase skrbeti. Ampak sva vsaj imeli denar pa to... Ko je en starš, je res težko.

Jaz: Seveda... Kaj pa misliš, kakšno pomoč bi potrebovali?

A: Mislim, da bi morala biti kakšna psihološka pomoč, ker eni so ful revni... Jaz tudi poznam veliko ljudi, moji sosedje iz Dominikane, iz tam, kjer sem jaz... Poznam res veliko ljudi, ki se zaradi tega, ker so revni, ukvarjajo z drogo. In jih včasih tudi policija ujame, ali pa jih kar pustijo, pa itak na koncu umrejo. In potem, ko jih policija ujame, rečejo, jaz sem bil reven in nisem mogel nič... Sem moral to naresti. Ne, ni ti treba. Lahko greš v tovarno delat, pa imaš

minimalca, ampak šparaš... ne zapravljaš. Mogoče bi jih lahko naučili šparati. Ne moreš imeti vse naenkrat, veliko, potem pa ko ti zmanjka, zdaj pa nimam več. Pa greš ukrasti.

Jaz: Aha. Se pravi psihološka pomoč, kaj še?

A: Mogoče, da bi jim hrano dajali, kot kakšen Rdeči križ ali Karitas. Denar tudi. Mamici so na primer dajali otroški dodatek, ki so ji ga potem vzeli, ampak smo se pritožili in zdaj spet dobiva. Pa Rdeči križ je dajal hrano. Ampak še vseeno je žalostno, mogli bi dajati denar, vsaj petdeset ali sto evrov, da si lahko pomagajo. Da grejo lahko v trgovino in si za en teden kupijo hrano.

Jaz: Ja, super razmišljaš... Kaj vama je še pomagalo, ko je bilo najhuje?

A: Če kakšen starš dela na primer, jaz sem tudi prihajala v Žarek, če je moja mami popoldan delala od dveh do desetih, sem bila vsaj tukaj do sedmih in nisem bila sama doma. In recimo, tukaj se naučimo veliko stvari, recimo kuhati, pospravljati, vse... To je ful pomembno v življenju.

Jaz: Ja, res je. Kaj pa ti misliš, kako revščina vpliva na odnose med ljudmi?

A: Drugače kar dosti vplivajo, ker ljudje mislijo, okej, ta je reven, jaz imam denar in on bo mene samo izkoriščal. Včasih pa tudi ni tako.

Jaz: Ja... Kako se torej recimo reven obnaša do bogatega in kako se bogat do revnega?

A: Ja revni so taki prijazni, vsaj jaz na to tako gledam, prijazen je, nikomur nič noče, bogati pa izkoriščajo njegovo prijaznost. Nekateri... Nekateri pa tudi ne, nekateri jim tudi pomagajo, ampak to so ful redki.

Jaz: Dobro... Kakšne so pa recimo posledice, če si nekaj časa reven?

A: Če si nekaj časa reven, jaz iz lastnih izkušenj tudi tako, ko sem videla, da moja mami nima veliko plače, si rečem, uči se, delaj. Ne moreš vsega naenkrat dobiti, moraš malo pa po malo. In tudi pogledam kakšne zgodbe o ljudeh, ki so iz nule začeli in so zdaj bogati in pomagajo revnim.

Jaz: Kakšne so pa posledice, oziroma kako se počuti otrok, ki se ga sošolci izogibajo, ker ima strgane čevlje ali pa nima na primer najnovejšega iPhona?

A: Otrok je žalosten, počuti se slabo, joka, je osamljen. Ni vesel. Če nima niti bratov ali sester, v bistvu nima nikogar.

Jaz: Aha... kot si rekla, so torej zaradi revščine ljudje žalostni, so osamljeni... A še kaj?

A: Mislim, da je to to... Pač so res žalostni in nimajo se dobro.

Jaz: Kaj pa ti zase misliš, a imaš v primerjavi z drugimi manj, več ali približno enako?

A: Jaz zase mislim, da sem približno enaka kot ostali.

Jaz: V redu. Se pravi si zadovoljna s kakovostjo svojega življenja?

A: Ja, itak! Ne bi nič spremenila.

Jaz: Odlično.

A: No včasih, recimo predprejšnje leto nisva šli na morje. Pa včasih če so kakšne drage obleke, se raje odrekam, si rečem, ne rabim.

Jaz: No, jaz tudi. Pa potem raje prišparam ali pa porabim za kaj drugega, kar bolj potrebujem.

A: Ja, saj jaz recimo delam z mami in mi plačajo pet evrov na uro, ampak še vseeno, jaz to prišparam.

Jaz: Ja super. Lahko še malo poveš o svoji izkušnji v Dominikanski republiki?

A: Moja mami ima kariero, tam če imaš kariero in če si kakšen informatik, računalničar, zdravnik, imaš ful dobro plačo. V primerjavi z drugimi zato nisva imeli toliko težav. Ampak sva še vseeno pomagale drugim. Jaz sem recimo otrokom iz moje šole dala kakšne čevlje, mami je sodelavkam v službi dala obleke za njihove otroke, čevlje. Tisti prijateljici, ki se je preselila v Bolgarijo, sva z mami na primer dali dve veliki črni vreči mojih in maminih oblek.

Jaz: Lepo. No, mislim, da je zdaj to to. Mislim, da sva se pogovorili o vsem, kar sem si zamislila. Ti pa za konec dajem besedo, če bi rada še karkoli dodala v zvezi s to temo.

A: Mislim, da je to to. Se mi zdi, da sem nekako že vse povedala, kar sem hotela.

Jaz: Potem pa se ti zahvaljujem, zelo si mi pomagala s tem pogovorom.

A: Ni problema. Še kdaj.

Intervju B

Jaz: Se pravi govorili bova o revščini, kot že veš. In prvo kar me zanima je, kaj ti sploh razumeš kot revščino? Kaj je zate revščina, kdo je reven?

B: Zame je reven človek, ki nima denarja, ki nima za jesti.

Jaz: Aha, se pravi reven je tisti, ki nima denarja.

B: Ja, pa isto tisti, ki nima oblačil.

Jaz: Kaj pa če nekdo nima oblačil znamke Nike ali Puma, a je potem izključen iz družbe?

B: Ne.

Jaz: Zakaj pa se nekoga izključi iz družbe?

B: Ne vem.

Jaz: A imate mogoče koga v razredu, s katerim se noče nihče družiti?

B: Ja, z dvema.

Jaz: Zakaj se pa nočejo?

B: Preveč izzivata, se tepeta.

Jaz: Aha, ni pa povezano z revščino, zakaj se nočete družiti z njima?

B: Ne.

Jaz: A pa poznaš koga, ki se z njim noče nihče družiti, ker je reven?

B: Ne.

Jaz: V redu. Kako pa je bilo z revščino med epidemijo?

B: Revščine je bilo več, zato ker eni nimajo mask, zato ne morejo iti povsod v trgovino. Pa veliko jih je brez službe ostalo.

Jaz: Aha. A pa ti koga poznaš, ki je reven?

B: Ja, poznam.

Jaz: Lahko kaj več o tem poveš?

B: Veliko cvekov dobiva, pa mi zgleda kar dosti žalostno, pa ima veliko majhnih bratov pa sestric, da jih merka. Velikokrat potem ona ne dobi nekaterih stvari, ki jih oni.

Jaz: Zakaj pa po tvojem mnenju sploh pride do revščine?

B: Zato ... [tišina]

Jaz: Kar poskušaj s svojimi besedami povedati. Lahko mi poveš kar po domače.

B: Zato ker... Ne znam razložiti.

Jaz: Če drugače vprašam... Zakaj je nekdo reven?

B: Mogoče če dela samo ati ali pa samo mami. Ali pa če je samo ena mami in pet otrok. To ne bi mogli zdržati. Ali pa tisti, ki dobijo v službi samo 700 evrov ali pa še manj plače. Zdi se mi, da je to premalo. Potem pa nimajo oblek, ne jejo veliko, ne morejo imeti dobrih telefonov.

Jaz: Super si tole povedala. Kaj pa misliš, kako bi tem revnim lahko pomagali?

B: Da bi jim dajali denar, če bi imeli premajhne obleke, pa bi njim bile prav, da bi njim dajali. Pa da bi jim hrano dali ali pa denar, da si lahko kupijo sami hrano. Pa še, da jih naučimo kaj, da jim damo knjige, da se učijo. Pa če pridejo v Žarek, to staršem pomaga, zato ker oni ne morejo z njimi delati domačo nalogo, zato ker imajo svoja opravila. Pa da so lahko v službi.

Jaz: Aha, odlično, da si to povedala. Kako pa misliš, da se drugi obnašajo do nekoga revnega in obratno?

B: Več ljudi se do revnih kar grdo obnašajo.

Jaz: Zakaj pa?

B: Ne vem... Jaz ne bi. Če bi videla kakšnega revnega, bi z veseljem dala. Ko smo bili na morju, sem enemu, ki je pel in igral kitaro, dala denar.

Jaz: Lepo.

B: Reven pa se do drugih ljudi obnaša dosti prijazno, prosi jih za denar.

Jaz: Kako pa to na odnose vpliva? Če je neka družina revna, a se ti zdi, da se veliko kregajo?

B: Ja. Mi se kregamo, čeprav nismo nekako revni... Nismo bogataši, ampak nismo tako revni, pa mi se kar dosti kregamo.

Jaz: A v primerjavi z drugimi otroci se ti zdi, da imaš manj, več, približno enako?

B: Približno enako. Razen ker je naša družina velika in je tisto stanovanje malo premajhno za nas. Jaz spim v isti sobi s sestro, štiri brati pa skupaj v svoji sobi. No trije, pa en polbrat. Potem pa mami pa ati v dnevni.

Jaz: Pa si zadovoljna, bi kaj spremenila?

B: Ne. Mislim ja, sem zadovoljna in ne bi nič spremenila. Aja, pa poznam eno v šoli, ki nima za jesti, pa vse to. Enkrat je pri mami ukradla deset evrov, da gre z mano in mojo prijateljico v trgovino, pa ima mačko, ki sploh nič ne jé, vsi njihovi psi so umrli.

Jaz: In kako se ona počuti?

B: Dobro, zato ker se z nami druži, pa ji je nazadnje moja prijateljica dala, da jé kosilo pri njej. Ji je dala svoje obleke.

Jaz: Aha, kaj pa vi, a se morate čemu odpovedovati?

B: Včasih mami noče kupiti čipsa in raje kaj drugega kupi. Pa naslednje leto, ker gremo v Makedonijo, ne bomo šli na morje.

Jaz: No super. Mislim, da je to to. A bi še kaj dodala, kar te nisem vprašala?

B: Ne.

Jaz: Res ti hvala, da si se pogovorila z mano, mi bo zelo prav prišlo.

B: Ni kaj. Srečno z diplomsko.

Intervju C

Jaz: Kot že veš, pogovarjala se bova o revščini. In za začetek, kaj ti sploh razumeš kot revščino? Kaj je zate revščina? Kdo je reven?

C: Revščina pomeni, da družina, da ima slabo hišo, pa da nima denarja, pa da ima malo hrane, pa nima oblek... pa da...

Jaz: Super si povedal, ti še kaj pride na misel?

C: Ne... To je to.

Jaz: Odlično. Kaj pa, kdo je po tvojem mnenju izključen iz družbe?

C: Če se kaj skregaš, ali pa če nisi prijazen do drugih. Ali pa če nimaš dobrih oblek, če nimaš hrane.

Jaz: Super. Kaj pa se ti zdi, kako je bilo z revščino med epidemijo?

C: Ja, revščine je bilo več. Starejši ali drugi nimajo mask, razkužil, težko pridejo do hrane. Eni so izgubili službo.

Jaz: A pa imaš kakšnega znanca, prijatelja, ki se je soočal z revščino?

C: Ja.

Jaz: Lahko kaj o tem poveš?

C: Ni imel mask, vedno so bili v hiši.

Jaz: Zakaj pa misliš, da sploh pride do revščine?

C: Veliko jih nima denarja in potem ne morejo mask kupiti. Je težko preživeti.

Jaz: Kaj pa če nima službe, kot si prej omenil?

C: Ne dobiva plače, nima toliko denarja kot ga je imel, zmanjkuje mu.

Jaz: Kako pa misliš, da je, ko samo en starš dela?

C: Če je na primer samo en starš v družini, pa če so trije otroci, je zelo težko. Ker moraš vse sam delati, vse zunaj urediti.

Jaz: Super si povedal. Kako pa misliš, da bi lahko revnim pomagali?

C: Tisti, ki imajo denar in službe, bi lahko zgradili stavbo in vse revne ljudi, ki so brez doma, dali noter, pa imajo za jesti tam, lahko spijo.

Jaz: Kako pa je z dnevnim centrom?

C: To zelo pomaga staršem, da lahko naredijo za jesti, da so lahko v službi, pa ni jim treba delati težkih nalog z otroci.

Jaz: Kaj pa, če je nekdo reven... Kako se drugi obnašajo do njega?

C: Neprimerno. Niso spoštljivi, pa treba je vsem revnim pomagati. Revni so pa prijazni, lepo prosijo za pomoč.

Jaz: Kakšne so pa posledice, če si reven?

C: Revni ljudje se slabo počutijo, žalostni so, jezni, vse izgubijo.

Jaz: Kaj pa bi ti zase rekel, imaš približno enako kot ostali, imaš manj, več?

C: Isto imam.

Jaz: Se pravi si zadovoljen s svojim življenjem?

C: Ja.

Jaz: To je pa to, mislim, da sva se vse pogovorila. Razen če imaš še ti kaj za podeliti.

C: Ne.

Jaz: Hvala ti.

Intervju D

Jaz: Pogovarjali se bova o revščini. In mene najprej zanima, kaj zate sploh je revščina? Kdo je zate reven?

D: Nima nič za obleči, nima nič za jesti, piti, nima dovolj denarja, da gre v šolo, za potrebščine.

Jaz: Za koga bi pa rekla, da je izključen iz družbe?

D: Ja tudi tisti, ki je reven. Nihče se noče družiti z njim.

Jaz: Aha. Kako pa je bilo z revščino med epidemijo?

D: Največ jih je v Bosni, ko nimajo zdaj trenutno nič za jesti, nič za piti, nimajo denarja za v trgovino, da si grejo nekaj kupiti, na primer za šolo, za jesti. Res se je povečala revščina zdaj, ko je korona.

Jaz: A pa imaš kakšnega znanca ali prijatelja, ki je reven?

D: Ne.

Jaz: Zakaj pa misliš, da se revščina sploh razvije? Zakaj pride do revščine?

D: Če starši ne delajo, potem otrok nima potrebščin za v šolo. Lahko imajo slabo plačo ali pa zgubijo službo.

Jaz: Kako pa misliš, da je v tistih družinah, kjer je samo en starš?

D: Ja, to je težko. Ravno enega imamo v šoli, ki se zaradi tega vedno tepe.

Jaz: A je še kakšen razlog, zakaj nekdo postane reven?

D: Ne.

Jaz: Kako pa bi lahko revnim pomagali?

D: Na primer nekaj bi jim kupili, ali pa če nimajo za obleči, pa še nekaj za domov, za jesti in za piti. Da bi jim dali nekaj denarja za šolo, da imajo. Nič drugega.

Jaz: Aha. Kaj pa če je nekdo reven, kako se drugi obnašajo do njega?

D: Eni ga ignorirajo, ali pa govorijo kako smrdiš, kako si grd. Vse.

Jaz: Kako pa se revni obnašajo?

D: Oni so dobri.

Jaz: Aha. Se pravi če je nekdo reven, na kaj vse to vpliva v njegovem življenju?

D: Joka se, zato ker nima. Drugi o njem govorijo, da nič ne ve, nič ne zna.

Jaz: Kako pa se tisti, ki je reven, počuti?

D: Ni dobro. Nekdo gre v Mercator, pa vidi da ima nekdo denar, on pa tam stoji pa nima denarja, da si nekaj kupi, recimo čokoladico.

Jaz: Aha. Kaj pa bi ti zase rekla, a imaš v primerjavi z vrstniki več, manj ali približno enako?

D: Ja jaz imam enako kot ostali.

Jaz: Si zadovoljna s svojim življenjem?

D: Ja.

Jaz: To je pa to. A bi še kaj dodala?

D: Ne.

Jaz: Potem pa hvala, da si si vzela čas za pogovor.

D: Ni problema.

Intervju E

Jaz: Najprej me zanima, kdo je reven?

E: Cigani. No, Romi.

Jaz: Aha. Zakaj so pa revni?

E: Ker nimajo denarja, mogoče nimajo hiše. Ker nimajo službe.

Jaz: A vsi Romi so taki?

E: Ne.

Jaz: Potem niso vsi Romi revni?

E: Niso.

Jaz: A je lahko še kdo drug reven razen Romov?

E: Ja. Kot mi, ker nas je šest otrok, pa smo revni.

Jaz: Zakaj pa praviš, da ste revni?

E: Osem nas je, prvo za elektriko, ker nas je toliko. Pa zdaj bomo največ izgubili, ko bosta sestri imeli rojstni dan.

Jaz: Aha. Kaj pa je družbena izključenost?

E: To da se družimo, potem te pa nekdo izključi.

Jaz: Aha. Zakaj pa te izključijo iz družbe?

E: Sestro bi izključili, zato ker je tečna. Vse vzame zares, kar se pogovarjamo, ampak mi se samo hecamo.

Jaz: Kakšni pa so še razlogi, da je nekdo izključi iz družbe?

E: Da te ne mara.

Jaz: Kaj pa če je nekdo reven?

E: Ja, tudi, zato ker ga izzivajo. Pa če hočejo, da kdaj on njih časti, on ne more.

Jaz: Aha. Super. Kaj pa revščina v času epidemije?

E: K nam je en prišel pa nas prosil za denar. Samo nismo imeli.

Jaz: Kako pa je bilo z računalniki za šolo na daljavo?

E: Ja mi imamo doma en računalnik. Brat je bil na telefonu, jaz in sestra na tablici, ker sva isti razred, druga sestra pa na računalniku. Še enemu bratu pa je učiteljica zrihtala računalnik, da lažje delal za šolo.

Jaz: A pa poznaš koga, ki je reven?

E: En je tam, kjer je pošta, vsak dan je tam. Ali pa v tisti trgovini tista pijana gospa, ki vsak dan pije.

Jaz: Zakaj pa ti misliš, da se revščina razvije? Kaj vpliva na to, da nekdo postane reven?

E: Sami so si krivi.

Jaz: Zakaj?

E: Če nekaj naredijo, pa grejo potem v zapor, itak da jih ne bo noben vzel v službo.

Jaz: Se pravi, če nimaš službe, si reven?

E: Ne to ne, saj isto lahko delaš, samo da to drugi ne vejo.

Jaz: Kaj so še razlogi za revščino?

E: Mogoče to, če imajo starši slabo službo.

Jaz: Aha. Kako pa bi lahko revnim pomagali?

E: Da jim damo denar. Ali pa hrano. Ker če enim daš denar, ga porabijo za alkohol in take stvari.

Jaz: Aha. Kako bi jim lahko še pomagali?

E: Da jim najdeš zavetje. Več pa ne vem.

Jaz: Kako pa revščina vpliva na odnose med ljudmi?

E: Ja bogati se do revnih obnašajo bolj grdo. Vsaj eni. Eni revni pa so pijani in napadajo ljudi, drugi pa prosijo za denar.

Jaz: Na katera področja življenja pa vpliva revščina?

E: Smrdiš ves čas, ker se ne moreš stuširati, nimaš toliko oblek lepih.

Jaz: Še kaj?

E: Ne vem, mislim, da je to to.

Jaz: Kako se pa nekdo počuti, ker je reven?

E: Grdo.

Jaz: Aha. Zakaj? Na kakšen način?

E: Neprijetno mu je, vsi ga ignorirajo. Tudi mi smo šli na pogreb in tam je isto nekdo prosil za denar.

Jaz: Aha. Kaj pa bi ti zase rekel, ali imaš v primerjavi s svojimi vrstniki manj, več, približno enako?

E: Mislim, da imam manj. Kot sem rekel, nas je veliko. Pa take stvari, ja, mislim, da imamo manj kot drugi.

Jaz: A se morate kdaj čemu odrekati?

E: Hm... Mislim, da ja. To ne vem, to bolj starši.

Jaz: Kako pa se soočate s tem?

E: Ati dela tako, da ga lahko kadarkoli pokličejo ponoči v službo in zato dobi več denarja. Mami pa dela zvečer nočno, zato ker je od prijateljic slišala, da je potem bolje plačana.

Jaz: Aha. Vam kdo kdaj kaj pomaga?

E: Ja, mi damo enim oblačila, oni pa nam.

Jaz: Si pomagate med sabo.

E: Ja.

Jaz: Super. A bi še kaj dodal? Še kakšna izkušnja?

E: Ne.

Jaz: Potem sva pa zaključila. Hvala ti za pogovor.

E: Adijo.

Intervju F

Jaz: No, že veš o čem se bova pogovarjali. Najprej, kaj je zate revščina?

F: Zame je revščina to, da nekdo nima denarja. Da nima nič za preobleči na primer. Pa da nima nič hrane. Pa na primer, da nekdo ves čas mora delati, da zasluži.

Jaz: Na kaj pa najprej pomisliš, ko slišiš besedno zvezo družbena izključenost?

F: Na prijatelje, pa da se nihče noče s tabo družiti, ker si reven.

Jaz: Zakaj pa se nočejo družiti?

F: Zato ker je reven, zato ker ni toliko bogat, ker nima nekih stvari. Starši si ne morejo privoščiti tega.

Jaz: Okej. Kaj pa revščina v času epidemije?

F: Mogoče je bilo več revščine, pa tudi pri meni doma je bilo malo. Jaz rabim zdaj računalnik, denar imamo, ampak ga bolj rabimo za hrano. Ga bom kasneje dobila.

Jaz: A si potrebovala to za šolanje na daljavo?

F: Ja. Tiskalnik pa imam, eni tega nimajo, zato sem vprašala sošolce, kdo ga nima, pa sem to zrihtala jaz. Včasih so me prosili, včasih sem jih jaz vprašala, pa sem jim pomagala.

Jaz: Zelo lepo. Imaš kakšnega sošolca, znanca, prijatelja, ki je reven?

F: Ne.

Jaz: Aha. Zakaj pa se revščina sploh razvije?

F: To je mogoče povezano, če zmanjka denarja. Če ne zaslužijo dovolj, je to najslabše. Če imajo slabo službo in plačo.

Jaz: Kaj pa če en starš nima službe?

F: Včasih je delal samo moj ati in je šlo, ampak če noben starš ne dela, potem je to hudo in ni denarja. Če oba delata, pa je dobro.

Jaz: Kako bi pa revnim lahko pomagali?

F: Revnim bi lahko pomagali, da jim podarimo kakšne igračke, jim damo kaj denarja, hrane, oblačila. Pa službo.

Jaz: Kako pa revščina vpliva na odnose z drugimi ljudmi?

F: Nekateri, ki so revni in nekateri, ki so bogati, se mogoče razumejo, nekateri pa ne. Ampak bolj pogosto, da se ne.

Jaz: Aha, zakaj pa ne?

F: Bogati jih začnejo žaliti, kregati se z njimi, revni pa so bogi meni, ker nimajo denarja, nikomur nič nočejo.

Jaz: Kako pa je z Žarkom v tem primeru?

F: To staršem lahko pomaga, ker jim nič ni treba plačevati Žarek. Ker vejo, da se v Žarku lahko naučiš, pa narediš nalogo, pa razložijo ti, pa lahko se družiš tukaj.

Jaz: Kaj pa so posledice revščine?

F: Da jim čisto zmanjka denarja, da lahko umrejo, lahko pa si najdejo službo in ta denar pridobijo.

Jaz: Kako pa se tisti, ki so revni, počutijo?

F: Tisti, ki je reven, se mogoče počuti zelo slabo. Mogoče pa ne. Ampak jaz mislim, da se bolj slabo počuti, ker ni tako dobro, da si reven. Ni vesel, ni zadovoljen.

Jaz: Okej. Kaj pa bi zase rekla, a imate v primerjavi z drugimi približno enako, a imate več, manj?

F: Mi imamo dosti denarja. Zdaj oba starša delata, tako da je dobro.

Jaz: Kako pa je bilo prej, ko mami ni delala?

F: Bilo je tudi dobro, sem pa dobila manj svojega denarja. Zdaj pa lahko tudi kaj prihranim.

Jaz: Super. Si zadovoljna s svojim življenjem? Je tvoje življenje dobro?

F: Ja, moje življenje je dobro, zato ker imam čisto vse, no ne ravno čisto vse, ampak sem zadovoljna, ker vem, da je moja družina zdrava.

Jaz: Super. Lepo si povedala. Bi še kaj dodala?

F: Ja, prej sem se še pri enem vprašanju nekaj spomnila. Ko sem govorila, kdaj so ljudje revni, revni so tudi, ko nimajo kje prespati. Nekateri živijo samo v šotoru na primer. Nekateri imajo pa vile in to ni pravično, da morajo revni tako živeti.

Jaz: Zelo dobro to opažaš. Na pomembno stvar si opozorila, nepravičnost. Še kaj?

F: Ne, to je to.

Jaz: Res ti hvala, da si se pogovorila z mano, zelo si mi pomagala.

F: Ni problema. Ni bilo težko.

Priloga 8.3. – Kodirna tabela (odprto kodiranje)

Oznaka enote	Enota	Koda	Kategorija	Tema
A1	Ljudje, ki nimajo za hrano, za vodo...	Pomanjkanje hrane in pijače	Pojem revščine	Dojemanje revščine
A2	... ki nimajo dovolj denarja,...	Pomanjkanje denarja	Pojem revščine	Dojemanje revščine
A3	... družine, ki imajo več otrok,...	Veliko število otrok	Pojem revščine	Dojemanje revščine
A4	Ki nimajo za oblačila, nimajo za obuti,...	Pomanjkanje oblačil in obutve	Pojem revščine	Dojemanje revščine
A5	... imam samo dvoje tenisk in ene škornje in to je zame dosti.	Zadovoljivo	Kakovost lastnega življenja	Samoocena položaja in zadovoljstva
A6	... so brez zimskih čevljev.	Pomanjkanje oblačil in obutve	Pojem revščine	Dojemanje revščine
A7	... se mi pa ne zdi, da ima ... reven manj prijateljev ...	Revni niso izključeni	Socialna izključenost	Dojemanje revščine
A8	... ljudje so zgubljali službe,...	Izguba služba	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
A9	... niso imeli dosti denarja.	Finančna stiska	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
A10	... v moji državi je veliko revščine,...	Splošno	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
A11	... moja mami je	Splošno	Izkušnje drugih	Izkušnje revščine

	bila del tega.		ljudi	
A12	... nismo imeli vsak svoje sobe.	Prostorska stiska	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
A13	... ni bilo nič hudega.	Zadovoljivo	Kakovost lastnega življenja	Samoocena položaja in zadovoljstva
A14	... za jesti niso imeli.	Pomanjkanje hrane	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
A15	... dati kakšne obleke, ... čevlje, škornje, ki jih ni imela,...	Pomanjkanje oblačil	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
A16	... posodila sto evrov, zato da je lahko hrano kupila.	Finančna stiska	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
A17	... če je ona revna, me ne briga, da je.	Pozitiven	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
A18	... nimajo ne vem kakšnih šol narejenih,...	Nižja izobrazba	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
A19	... veliko otrok imajo nekatere družine,...	Velike družine	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
A20	Ko je en starš, je res težko.	Enostarševske družine	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
A21	... kakšna psihološka pomoč,...	Psihološka pomoč	-	Oblike pomoči
A22	... ker so revni, ukvarjajo z drogo.	Zasvojenosti	Posledice revščine	Dojemanje revščine
A23	... jih včasih tudi policija ujame,...	Policijsko preganjanje	Posledice revščine	Dojemanje revščine
A24	... jih kar pustijo,... na koncu umrejo.	Prepuščenost samemu sebi	Posledice revščine	Dojemanje revščine
A25	... bi jih lahko naučili šparati.	Ponuditi možnost izobraževanja	-	Oblike pomoči
A26	... da bi jim hrano dajali,... Rdeči križ ali Karitas.	Materialna pomoč	-	Oblike pomoči

A27	Denar tudi.	Denarna pomoč	-	Oblike pomoči
A28	Mamici so na primer dajali otroški dodatek,...	Socialni transferji	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
A29	Pa Rdeči križ je dajal hrano,...	Materialna pomoč organizacij	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
A30	... sem tudi prihajala v Žarek,...	Dnevni center	-	Oblike pomoči
A31	Ja revni so taki prijazni,...	Pozitiven	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
A32	... sem videla, da moja mami nima veliko plače,...	Slaba plača staršev	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
A33	... uči se, delaj,...	Lastna motivacija	-	Oblike pomoči
A34	... je žalosten, počuti se slabo, joka,...	Žalost	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
A35	... je osamljen.	Osamljenost	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
A36	... sem približno enaka kot ostali.	Srednji	Socialni status	Samoocena položaja in zadovoljstva
A37	Ja, itak!	Zadovoljen	Kakovost lastnega življenja	Samoocena položaja in zadovoljstva
A38	... nisva šli na morje.	Odrekanje	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
A39	... če so kakšne drage obleke, se raje odrekam,...	Odrekanje	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
A40	... sva še vseeno pomagale drugim.	Medsebojna pomoč	-	Oblike pomoči
B1	...človek, ki nima denarja,...	Pomanjkanje denarja	Pojem revščine	Dojemanje revščine
B2	... ki nima za jesti.	Pomanjkanje hrane in pijače	Pojem revščine	Dojemanje revščine
B3	... ki nima oblačil.	Pomanjkanje oblačil in obutve	Pojem revščine	Dojemanje revščine
B4	Ne.	Revni niso	Socialna	Dojemanje

		izključeni	izključenost	revščine
B5	Revščine je bilo več,...	Povečanje revščine	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
B6	... eni nimajo mask,...	Povečanje neenakosti	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
B7	... veliko jih je brez službe ostalo.	Izguba službe	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
B8	Veliko cvekov dobiva,...	Slabši učni uspeh	Posledice revščine	Dojemanje revščine
B9	... mi zgleda kar dosti žalostno,...	Žalost	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
B10	... ima veliko majhnih bratov pa sestric,...	Veliko število otrok	Pojem revščine	Dojemanje revščine
B11	... ne dobi nekaterih stvari,...	Finančna stiska	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
B12	... če dela samo ati ali pa samo mami.	Brezposelnost	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
B13	... če je samo ena mami ...	Enostarševske družine	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
B14	... in pet otrok.	Velike družine	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
B15	... ki dobijo v službi samo 700 evrov ...	Slabši položaj staršev na trgu dela	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
B16	... bi jim dajali denar,...	Denarna pomoč	-	Oblike pomoči
B17	... obleke ...	Medsebojna pomoč	-	Oblike pomoči
B18	... bi jim hrano dali ...	Materialna pomoč	-	Oblike pomoči
B19	... da jih naučimo kaj,...	Ponuditi možnost izobraževanja	-	Oblike pomoči
B20	Pa če pridejo v Žarek, to staršem pomaga,...	Dnevni center	-	Oblike pomoči
B21	... bi z veseljem dala.	Pozitiven	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
B22	Nismo bogataši, ampak nismo	Napetost v	Posledice	Dojemanje

	tako revni, pa mi se kar dosti kregamo.	družini	revščine	revščine
B23	Približno enako.	Srednji	Socialni status	Samoocena položaja in zadovoljstva
B24	... je tisto stanovanje malo premajhno za nas.	Prostorska stiska	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
B25	... sem zadovoljna ...	Zadovoljen	Kakovost lastnega življenja	Samoocena položaja in zadovoljstva
B26	... ima mačko, ki sploh nič ne jé ...	Finančna stiska	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
B27	Ji je dala svoje obleke.	Medsebojna pomoč	-	Oblike pomoči
B28	... mami noče kupiti čipsa in raje kaj drugega kupi.	Odrekanje	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
B29	... ne bomo šli na morje.	Odrekanje	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
C1	... da ima slabo hišo,...	Slabe bivanjske razmere	Pojem revščine	Dojemanje revščine
C2	... da nima denarja,...	Pomanjkanje denarja	Pojem revščine	Dojemanje revščine
C3	... da ima malo hrane,...	Pomanjkanje hrane in pijače	Pojem revščine	Dojemanje revščine
C4	... nima oblek ...	Pomanjkanje oblačil in obutve	Pojem revščine	Dojemanje revščine
C5	... če nimaš dobrih oblek, če nimaš hrane.	Revni so izključeni	Socialna izključenost	Dojemanje revščine
C6	... revščine je bilo več.	Povečanje revščine	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
C7	... nimajo mask, razkužil, težko pridejo do hrane, ...	Povečanje neenakosti	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
C8	Eni so izgubili službo.	Izguba službe	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
C9	Ni imel mask,...	Družbene neenakosti	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine

C10	... vedno so bili v hiši.	Osamljenost	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
C11	Ne dobiva plače, ... zmanjkuje mu.	Brezposelnost	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
C12	... samo en starš v družini,...	Enostarševske družine	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
C13	... če so trije otroci, je zelo težko.	Velike družine	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
C14	... zgradili stavbo in vse revne ljudi, ki so brez doma, dali noter,...	Ureditev zavetišč za brezdomne ljudi	-	Oblike pomoči
C15	... imajo za jesti tam,...	Materialna pomoč	-	Oblike pomoči
C16	Revni so pa prijazni, lepo prosijo za pomoč.	Pozitiven	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
C17	Revni ljudje se slabo počutijo, žalostni so,...	Žalost	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
C18	... jezni,...	Jeza	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
C19	Isto imam.	Srednji	Socialni status	Samoocena položaja in zadovoljstva
C20	Ja.	Zadovoljen	Kakovost lastnega življenja	Samoocena položaja in zadovoljstva
D1	Nima nič za obleči,...	Pomanjkanje oblačil in obutve	Pojem revščine	Dojemanje revščine
D2	... nima nič za jesti, piti,...	Pomanjkanje hrane in pijače	Pojem revščine	Dojemanje revščine
D3	... nima dovolj denarja ... za potrebščine.	Pomanjkanje denarja	Pojem revščine	Dojemanje revščine
D4	... tisti, ki je reven. Nihče se noče družiti z njim.	Revni so izključeni	Socialna izključenost	Dojemanje revščine
D5	... nimajo zdaj trenutno nič za	Finančna stiska	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine

	jesti, nič za piti,...			
D6	... nimajo denarja ...	Finančna stiska	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
D7	Res se je povečala revščina zdaj,...	Povečanje revščine	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
D8	Ne.	Ne pozna nikogar revnega	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
D9	Če starši ne delajo,...	Brezposelnost	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
D10	... imajo slabo plačo ...	Slabši položaj staršev na trgu dela	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
D11	... nekaj bi jim kupili,...	Materialna pomoč	-	Oblike pomoči
D12	... bi jim dali nekaj denarja ...	Denarna pomoč	-	Oblike pomoči
D13	... ga ignorirajo ... govorijo kako smrdiš, kako si grd.	Negativen	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
D14	Oni so dobri.	Pozitiven	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
D15	Joka se,...	Žalost	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
D16	Drugi o njem govorijo, da nič ne ve, nič ne zna.	Revni so izključeni	Socialna izključenost	Dojemanje revščine
D17	... imam enako kot ostali.	Srednji	Socialni status	Samoocena položaja in kakovosti
D18	Ja.	Zadovoljen	Kakovost lastnega življenja	Samoocena položaja in kakovosti
E1	Cigani. No, romi.	Romi	Pojem revščine	Dojemanje revščine
E2	Ker nimajo denarja,...	Pomanjkanje denarja	Pojem revščine	Dojemanje revščine
E3	... nimajo hiše.	Slabe bivanjske razmere	Pojem revščine	Dojemanje revščine
E4	... nimajo službe.	Brezposelnost	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine

E5	... mi, ker nas je šest otrok, pa smo revni.	Veliko število otrok	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
E6	... prvo za elektriko,...	Položnice	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
E7	Ja, ... ker ga izzivajo.	Revni so izključeni	Socialna izključenost	Dojemanje revščine
E8	... nas prosil za denar.	Finančna stiska	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
E9	... mi imamo doma en računalnik.	Povečanje neenakosti	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
E10	En je tam, kjer je pošta,...	Splošno	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
E11	... v tisti trgovini tista pijana gospa,...	Splošno	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
E12	Sami so si krivi.	Negativen	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
E13	... če imajo starši slabo službo.	Slabši položaj staršev na trgu dela	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
E14	Da jim damo denar.	Denarna pomoč	-	Oblike pomoči
E15	... pa hrano.	Materialna pomoč	-	Oblike pomoči
E16	... jim najdeš zavetje.	Ureditev zavetišč za brezdomne ljudi	-	Oblike pomoči
E17	... revni pa so pijani in napadajo ljudi,...	Negativen	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
E18	... se ne moreš stuširati,...	Slabe bivanjske razmere	Pojem revščine	Dojemanje revščine
E19	... nimaš toliko oblek lepih.	Pomanjkanje oblačil in obutve	Pojem revščine	Dojemanje revščine
E20	Neprijetno mu je,...	Nelagodje	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
E21	... vsi ga ignorirajo.	Revni so izključeni	Socialna izključenost	Dojemanje revščine
E22	Mislim, da imam manj.	Nizek	Socialni status	Samoocena položaja in

				zadovoljstva
E23	Mislim, da ja. To ne vem, to bolj starši.	Odrekanje	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
E24	Ati dela tako, da ga lahko kadarkoli pokličejo ponoči v službo in zato dobi več denarja.	Nočne izmene	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
E25	Mami pa dela zvečer nočno, ... da je potem bolje plačana.	Nočne izmene	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
E26	... mi damo enim oblačila, oni pa nam.	Medsebojna pomoč	-	Oblike pomoči
F1	... da nekdo nima denarja.	Pomanjkanje denarja	Pojem revščine	Dojemanje revščine
F2	... nima nič za preobleči ...	Pomanjkanje oblačil in obutve	Pojem revščine	Dojemanje revščine
F3	... nima nič hrane ...	Pomanjkanje hrane in pijače	Pojem revščine	Dojemanje revščine
F4	... ves čas mora delati, da zasluži.	Dodatno delo za preživetje	Pojem revščine	Dojemanje revščine
F5	... da se nihče noče s tabo družiti, ker si reven.	Revni so izključeni	Socialna izključenost	Dojemanje revščine
F6	... je bilo več revščine,...	Povečanje revščine	Revščina med epidemijo	Dojemanje revščine
F7	Jaz rabim zdaj računalnik, denar imamo, ampak ga bolj rabimo za hrano.	Odrekanje	Lastne izkušnje	Izkušnje revščine
F8	Tiskalnik pa imam, eni tega nimajo, ... pa sem jim pomagala.	Medsebojna pomoč	-	Oblike pomoči
F9	Ne.	Ne pozna nikogar revnega	Izkušnje drugih ljudi	Izkušnje revščine
F10	Če imajo slabo službo in plačo.	Slabši položaj staršev na trgu dela	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine

F11	... če noben starš ne dela, potem je to hudo in ni denarja.	Brezposelnost	Dejavniki revščine	Dojemanje revščine
F12	... da jim podarimo kakšne igračke, ... hrano, oblačila.	Materialna pomoč	-	Oblike pomoči
F13	... jim damo kaj denarja,...	Denarna pomoč	-	Oblike pomoči
F14	Pa službo.	Pomoč pri iskanju zaposlitve	-	Oblike pomoči
F15	... revni pa so bogi meni, ... nikomur nič nočejo.	Pozitiven	Odnos do revnih	Dojemanje revščine
F16	... staršem lahko pomaga, ker jim nič ni treba plačevati Žarek.	Dnevni center	-	Oblike pomoči
F17	... lahko umrejo ...	Smrt	Posledice revščine	Dojemanje revščine
F18	... si najdejo službo ...	Pomoč pri iskanju zaposlitve	-	Oblike pomoči
F19	... počuti zelo slabo. ... Ni vesel,...	Žalost	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
F20	... ni zadovoljen.	Nezadovoljstvo	Počutje ob doživljanju revščine	Dojemanje revščine
F21	Mi imamo dosti denarja.	Srednji	Socialni status	Samoocena položaja in zadovoljstva
F22	... moje življenje je dobro,...	Zadovoljen	Kakovost lastnega življenja	Samoocena položaja in zadovoljstva
F23	... revni so tudi, ko nimajo kje prespati.	Slabe bivanjske razmere	Pojem revščina	Dojemanje revščine

Priloga 8.4. – Kodirna knjiga (osno kodiranje)

DOJEMANJE REVŠČINE

Pojem revščine

- Pomanjkanje hrane in pijače – A1, B2, C3, D2, F3
- Pomanjkanje denarja – A2, B1, C2, D3, E2, F1
- Veliko število otrok – A3, B10
- Pomanjkanje oblačil in obutve – A4, A6, B3, C4, D1, E19, F2
- Slabe bivanjske razmere – C1, E3, E18, F23
- Romi – E1
- Dodatno delo za preživetje – F4

Socialna izključenost

- Revni niso izključeni – A7, B4
- Revni so izključeni – C5, D4, D16, E7, E21, F5

Revščina med epidemijo

- Izguba službe – A8, B7, C8
- Finančna stiska – A9, D5, D6, E8
- Povečanje revščine – B5, C6, D7, F6
- Povečanje neenakosti – B6, C7, E9

Odnos do revnih

- Pozitiven – A17, A31, B21, C16, D14, F15
- Negativen – D13, E12, E17

Posledice revščine

- Zasvojenosti – A22
- Policijsko preganjanje – A23
- Prepuščenost samemu sebi – A24
- Slabši učni uspeh – B8
- Napetost v družini – B22

- Smrt – F17

Počutje ob doživljanju revščine

- Žalost – A34, B9, C17, D15, F19
- Osamljenost – A35, C10
- Jeza – C18
- Nelagodje – E20
- Nezadovoljstvo – F20

Dejavniki revščine

- Nižja izobrazba – A18
- Velike družine – A19, B14, C13
- Enostarševske družine – A20, B13, C12
- Brezposelnost – B12, D9, E4, F11
- Slabši položaj staršev na trgu dela – B15, D10, E13, F10

OBLIKE POMOČI

- Psihološka pomoč – A21
- Materialna pomoč – A26, B18, C15, D11, E15, F12
- Denarna pomoč – A27, B16, D12, E14, F13
- Ponuditi možnost izobraževanja – A25, B19
- Dnevni center – A30, B20, F16
- Lastna motivacija – A33
- Medsebojna pomoč – A40, B17, B27, E26, F8
- Ureditev zavetišč za brezdomne ljudi – C14, E16
- Pomoč pri iskanju zaposlitve – F14, F18

SAMOOCENA POLOŽAJA IN ZADOVOLJSTVA

Kakovost lastnega življenja

- Zadovoljivo – A5, A13
- Zadovoljen – A37, B25, C20, D18, F22

Socialni status

- Srednji – A36, B23, C19, D17, F21
- Nizek – E22

IZKUŠNJE REVŠČINE

Izkušnje drugih ljudi

- Splošno – A10, A11, E10, E11
- Pomanjkanje hrane – A14
- Pomanjkanje oblačil – A15
- Finančna stiska – A16, B11, B26
- Družbene neenakosti – C9
- Ne pozna nikogar revnega – D8, F9

Lastne izkušnje

- Prostorska stiska – A12, B24
- Socialni transferji – A28
- Materialna pomoč organizacij – A29
- Slaba plača staršev – A32
- Odrekanje – A38, A39, B28, B29, E23, F7
- Veliko število otrok – E5
- Položnice – E6
- Nočne izmene – E24, E25